

Interjú

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY LÁSZLÓ

**1903
JULIUS**

XVIII. ÉVFOLYAM

VII. FÜZET

===== MEGJELENIK HAVONKÉNT =====

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KÖNYVKERESKEDÉSE
Andrássy-ut 10.

TARTALOM.

ELMÉLET.	Oldal
<i>Somogyi Géza.</i> A természetes nevelés	369
<i>Krausz Sándor.</i> A nemzeti nevelésről	381
TANÍTÓKÉPZÉS.	
Wlassics Gyula	385
<i>Palágyi Lajos.</i> A költészettan tanítása	386
<i>Simkó Endre.</i> A tanítóképző-intézetek értesítői. Osztály és tanítóképesítő vizsgálatok	392
IRODALOM.	
<i>Moyzes Miklós.</i> Magyar népdalok gyűjteménye zongorára, Zoltai Mátyástól ..	403
VEGYESEK	406

Szerkesztőség: Budapest, VIII. Baross-utca 57.

Kiadóhivatal: Budapest, VI. Andrassy-út 10.

Egyesületi tagdíj:

<i>évenként</i>	8 korona
<i>félévi részlet</i>	4 korona

Előfizetési díj:

<i>egész évre</i>	8 korona
<i>félévre</i>	4 korona

A «Magyar Tanítóképző» megjelenik — július és augusztus kivételével — havonként legalább 2 és félvnyi terjedelemben.

Egyesületi tagok a „Magyar Tanítóképző“-t a tagdíj fejében kapják. **Tagsági jelentkezések Sztankó Béla** főtítkárhoz (Budapest, I. Mozdony-u. 5/b.) intézendők.

A tagdíjak **Horvay Ede** egyesületi pénztárhoz (**Budapest I., Lógody-utca 104. sz.** küldendők be.

A reklamációk és előfizetési pénzek a kiadóhivatalhoz (Singer és Wolfner könyvkereskedése) intézendők.

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

XVIII. ÉVFOLYAM.

1903. július

VII. FÜZET.

ELMÉLET.

A természetes nevelés.

A „Budapesti Hirlap“ 1902. év dec. 29-iki számában egy cikk jelent meg ily cím alatt: „Az iskolai reform Amerikában.“ Amily dicséretes, hogy ilynemű közleményeknek hasábjaikban napi lapjaink is tért engednek, ép oly kevésbé bocsátható meg, ha az ily közlemények tévedésekkel telvék.

Mielőtt tárgyamra térnék, mindenek előtt e tévedések közül a nagyobbakat kívánom helyre igazítani.

Első sorban is nagy baj, ha egy cikkíró forrását nem nevezi meg szabatosan. Az a „Revue“ oly megjelölés, mely egyaránt lehet francia, angol, sőt német lap is. Hol jelenik meg az a lap? Honnan vette az eredeti cikk írója a maga adatait? Hogy legalább utána lehetne nézni, ha az ember bővebb információt keres. Mert hát a cikkben foglaltak fontos kérdések, melyek nem pusztán arra méltók, hogy az ember csak úgy futólagosan vegyen róluk tudomást.

Ami a cikk tartalmát illeti, nagy tévedés az „Egyesült-Államok közoktatásügyi kormányá“-ról beszélni. Ilyen ott nincs, mert minden egyes állam a maga közoktatásügyét, mint csak pusztán őt illető, önállólag intézi. Az egyedüli kapocs, mely a különböző államokat e téren egymással érintkezésbe hozza, az úgynevezett „Nevelésügyi hivatal“ (Bureau or Office of Education) Washingtonban, melyet a congressus az 1867. márc. 2-iki gyűlésén szentesített. Ezen hivatal célja „oly kimutatások (statistics) és tények gyűjtése, melyek a különböző államokban és területeken, a nevelés állapotát és haladását mutatják, nem különben az iskolák szervezését és vezetését, iskola rendszereket s a tanítás módszerét illető oly tájékozások terjesztése, melyek az Egyesült-Államok népét életrevaló iskolarendszerek létesítésében és fenntartásában támogatni fogják s a nevelés ügyét az egész országban más módon is előmozdítják“ (I. Report of the Commissionar of Education 1892—3. 1292. l.).

A hivatal élén a nevelésügyi biztos, az elnök által kinevezve áll; őt hivatalában három titkár s esetleg szakelőadók támogatják. Amint ebből látszik, e hivatal csak felvilágosító természetű — s bizonyára nagy tájékozatlanság kell ahhoz, hogy azt valaki kormánynak fogja fel.

A következő tévedés a cikkben az, hogy a gyermek-lélek kísérleti tanulmányát úgy tünteti fel, mint Mac Donald Arthur orvos találmányát. Szó sincs róla. Az ilyenmű tanulmányok eredete 1787-re vihető vissza, amidőn Tiedemann „Die vier ersten Jahre meiner Kinder“ című tanulmányát kiadta. A gyermek-lélektan tudományos megalapítói gyanant pedig (1860—1870) Wundt, Fechner és Helmholtz tekinthetők, különösen pedig az első, kinek korszakalkotó munkája: „A élettani lélektan alapvonalai“ 1874-ben jelent meg. Az Egyesült-Államokban az erre vonatkozó tanulmányok és kísérletek Dr. G. Stanley Hall a Clark egyetem tanárának nevével kapcsolatosak, ki az „Akarat nevelését“ 1882-ben tette közzé. — Arthur Mac-Donald a nevelésügyi hivatal szakreferense a gyermek kísérleti tanulmányát illetőleg (Experimental study of children).

Hasonlóképp tévedés az, mely az élettani kísérleti eszközöket egyszerűen „Mac-Donald-féle eszközök“-nek nevezi. Van ugyan neki is egypár ilyenmű készüléke, mint a „baro-elektro-aesthesiometer“ (villamos-súly-érzék-mérő) s a „temple algometer“ (halánték-fájdalom-mérő); de a legtöbb ilyenmű készülék más címen szerepel, mint: Marsy, Binet, Courtrier, Münsterterg, Mosso, Frank, stb.

Ezek után iparkodtam utánnézni, hogy honnan vehette a szóbanforgó cikk írója a maga adatait. Az Egyesült-Államok biztosának évi jelentései csaknem mindegyikében találhatók ugyan gyermek-lélektani közlemények. Különösen kiemelendő ezek közül az, mely mintegy 330 lapon az 1897—8. évi jelentésben látott napvilágot, s mely e tárgyat egész terjedelmében felöleli. Bármily érdekes és nagyfontosságú is e közlemény, mégis ezuttal nem ezzel (majd később talán erre is szakítok időt), hanem egy más közleménnyel, melynek intentiója — legalább nekem úgy látszik — közelebb áll az idézett cikk tartalmához, fogok foglalkozni. A cikk az említett biztos 1901. (tehát utolsó) jelentésében (Report of... 354 l.) jelent meg; s tulajdonképen a „Pedagogical Seminary“ — melyet Stanley Hall alapított — 1898. okt. havi számából való lenyomat H. S. Curtis-tól; címe *Tilalomfa (Inhibition)* vagy a „Korlátozás élettani elmélete“ (*Biological theory of inhibition.*).

A korlátozás mint öntudatos akarat munkája talán a legfontosabb tényezők egyike a lélek önművelésében. Mindent, ami erkölcsi, ami észszerű, korlátozás kísér. És a legvalószínűbb feltevés, amelyet az élettani lélektanban csináltak, hogy az agy szürke állományának, az úgynevezett kéregnek

munkája egészen azon ingerek korlátozására és egymás mellé rendelésére szentelve, melyek az érzet és mozgás alsóbb központjaiban támadnak. Ha ezen hozzávetésnek tényleges alapja van, úgy az a legvilágosabban magyarázza meg a léleknek az agyhoz való viszonyát; az a test épületében és a testnek, mint eszközének használatában, az akaratot kezdő indítóvá teszi, az agyat pedig a lélek műszerévé. Herbart rendszerében azonban az akarat, mint vezérelő elő számára, nincs hely. Herbart szerint a lélektan egész építménye a képzetek küzdelmének építménye az öntudat birtokáért. Az erősebb képzet kiszorítja a gyengébbet, de mihelyt a korlátozás alább hagy, a képzet saját erejéből ujjonnan megjelenik az öntudatban. Az érzelmek és vágyak forrása nem az általános képzetalkotás folyamatában vagy tényében, hanem mindig valamely különös képzetben rejlik: azaz nem a léleknek, hanem a képzeteknek állapotai. Az akarat vágy, társulva a vágy tárgya elérhetésének fogalmával. Herbart lélektana három főgondolatot tartalmaz: uralomra jutott fogalmak alkotják az öntudat tartalmát; a leszorított fogalmak állandóan visszatérni iparkodnak; az uralomra jutott fogalmak minden rokon fogalommal egyesülni törekeshetnek, ép úgy, mint az egyes emberek nemzetté tömörülnek, vagy amint a sejtek halmaza építi fel az egyéni testet. Herbart tapasztalati lélektana az öntudat tényleges folyamatait írja le. Különösen hangsúlyozza az öntudat egységes állapotának berendezését. Ránk nézve azon érdeklél, hogy az értelmi korlátozás oly alakját mutatja be, mely gyakorlatilag a „létért való küzdelem“-mel egyenlő. Korlátozás sokkal inkább az egyediek, mint központi ellenőrzés által.

Beneke pszichológiai tanainak, a benső tapasztalat tényével természet-tudományi alapot kíván adni; ő fölveszi, hogy az öntudatban két hajtó erő vagy önként munkás arravalóság (Anlage), őstehetség van — az érzet és mozgás; belőlük fejlődnek ki a külső ingerek ráhatása alatt a lélek összetettebb alakjai. E ráhatások nyomokat hagynak maguk után, ezeket ő kialakult őserőknek nevezi. „A kialakult emberi lélek, az egyszerű eredeti erőknél és annak, ami azokat illette, s általuk állandóan megtartatott, eredménye.“ „Mert érzetünknek minden erői, az azokból származó terményekkel együtt bensőleg egybekapcsolt egészet alkotnak: ők a lélek.“

Taine szerint ép úgy, mint Herbart szerint, minden lelki folyamatot a fogalmak kölcsönös küzdelme határoz meg, — noha Taine egy lépéssel tovább megy, amennyiben minden fogalmat az érzetekre vezet vissza. Sőt az érzetek, tovább menve, az agy sejteiben végbemenő tömecs-mozgásra utalnak. Nincs semmi elméleti termék tömecs-mozgás nélkül. Tömecs-mozgás és érzet tényleg azonosok, s az ok, amiért azok nem

ilyeneknek tűnnek fel, az, hogy mi azokat az ellenkező oldalról látjuk. Taine rendszerében a leglényegesebb pont az, hogy az öntudat elemei az érzetek és képek, ha benső törekvésük követésére hagyatnak, az emberi lélek össz-szellemiségét, (pandemonium) alkotják. Egyedül az ő kölcsönös korlátozásuk és elnyomásukból származik a józanság.

Amint Herbart és Taine minden lelki jelenséget a fogalmak küzdelméből iparkodtak megfejteni, úgy Roux ugyanazt a részek küzdelméből kívánta levezetni. Azon sejtek, melyek a működő tevékenységre a leggyakrabban serkentetnek, veszteségükért bő kárpótlásban részesülnek és így a küzdelemben győzedelmeskednek. Roux elméletének eredményét a következőkben foglalja össze: „Azon sejtek vagy sejtrészek jutnak fejlettségre, amelyek oly helyzetben vannak, hogy működő alkalmazkodásra juthatnak, ez pedig a sejtek küzdelmének eredménye. Más oldalról a különböző szervek és szövetek egymás közötti küzdelme a szervezetben, a tér lehető legnagyobb értékesítésére, belső összhangra, a részek élettani jelentőségének tökélyére s a megfelelő alaki fontosságra vezet...” Ezen nézet ugyanazon állapotokat teszi föl a testben, mint amelyek a külvilágban megvannak, nevezetesen, hogy a testben sokkal több sejt csirája van meg, mint amennyi számára ott hely is van és innen van a létért való küzdelem, nemkülönben az, hogy a táplálék mennyisége mindig korlátozott s némelyeknek bő tápláltatása másoknak szűk tápláltatását vonja maga után.

A *bolygó ideg* (vagus). A bolygó- vagy tüdő-gyomor idegről való ismeretünk még nem kielégítő. Hogy az a szívet korlátozza, bizonyosnak látszik, — amennyiben annak ütemét (rytmus) a bolygó ideg metszése gyorsítja, izgatása pedig hátráltatja. Hogy az a szív tápláltatásával valamikép összefügg, nagyon valószínűnek látszik, amennyiben ugyanazon izgatás, egy időben, a szívet nem szorítja vissza és gyakran másodlagos szaporításra van szükség. — Wundt azt mondja, hogy minden érzék izgatása először táplálkozást idéz elő, a táplálkozás pedig egy időre korlátozza a tevékenységet. Minden izgatásnak első hatása a sejt tápláltatása. Az idegizgatás növesztő erővé alakul át. Ily módon az, a rostban a másodpercnek mintegy kétszázadrésznyi idejere, a sejtben pedig némileg hosszabb időszakra, lappangóvá tétetik. — Wundt rendszere két fontos elvet foglal magában — és pedig, hogy az idegizgatás tápláló és korlátozó, továbbá, hogy az ideg-eiély, a magasabb pontokról az alacsonyabb feszültséggel bíró pontok felé való ömlés által, maga-magát kiegyenlíteni törekszik.

A *részek küzdelmének hatása alkalmazva a tevékenységre*. Az általános ténykedések egymást kölcsönösen visszaszorítják. A szervezet rendel-

kezésére álló erély mennyisége mindig korlátolt és az egy irányban működő erélynek meg kell akadályoznia annak más használatát. — Dr. Sargent egy 150 (angol) fontot nyomó átlagos férfi által felhasznált erő mennyiségét, naponként 3,400 láb-tonnára teszi, melyet ő a különböző tevékenységek közt a következőkép oszt meg: hőképző munka 2840 láb-tonna; belső (ideg és élet) munka 260; külső (izom) munka 300 láb-tonna.

Ha ezen becslések helyesek, úgy azokból különböző következtetések vonhatók. Így ezen tevékenységek bármelyikének igénye, azonfelül aminek szolgáltatására a természet el van készülve, fokozottabb táplálkozással a többiek rovására elégitendő ki. Ugy látszik, természeti törvény, hogy a munkás részek a tevékenységben nem lévők, vagy a kevésbé munkások kárára táplálkoznak. Sargent így nyilatkozik: „Teherhordók, taligások, nehéz vasmunkások, és az atléták bizonyos osztálya gyakran megvilágítják az izomrendszer túlságos használatának hatását. Ha a gyermek erős növéiben van, nem hajlandó a tevékenységre; viszont a sok gyakorlat megakasztja a növést, de legnagyobb mértékben vészthozók az agy munkáinak hatásai. Az értelmi munkások, az agy erős használata következtében, rendesen alkalmatlanokká válnak a nehéz munkára. Mosso a testi fáradtság hatásáról az értelmi fogékonyságra számos példát hoz fel: mondja, hogy ő több ízben felmászott a Mont-Blankra, de a csúcstról való kilátásra egyáltalán nem emlékszik. Erős hideg értelmi lankadtságot idéz elő, nagy a hajlandóság az alvásra. Spencer azt mondja, hogy az angol férfiak jelen faja magasságban, súlyban és a betegségek iránti ellenállásban atyáik mögött állnak; ő azt hiszi, hogy ennek oka a gyermekek iskolai túlerős munkája. Binet és Henri, a franciaországi köztartással bíró iskolák (boarding school) gondos tanulmánya után azon következtetésre jutnak, hogy a gyermekek súlyát az agymunka túlhatása tényleg alá szállíthatja.

Minden izommozgásban három tényező szerepel: az izom, az ideg és az idegsejt. Ugy látszik, hogy helyes berendezés az, hogy maga az ideg el nem fárad, hanem csak az izom és az idegsejt. Ezen fáradtságot két tényező idézi elő, — az egyik az erély hanyatlásának, a másik a bevétel felhasználása végett, a megakasztásnak tudható be. Ugy látszik, hogy rendesen az idegsejt fárad ki előbb, míg az izom, — noha tovább önként össze nem húzható, mégis egyideig a villamos izgatásnak még megfelel. Az idegsejtnak a testi erőt illető fontossága, a legtöbb becslésben, kellő méltatásban nem részesül. Ha az idegsejt megsértetik, az izom tétlenségre van kárhoztatva és nemsokára elsorvad.

Ki van mutatva, hogy a tanulók kéz-szorítása erősebb, mint a

munkás embereké, noha ők valószínűleg igen keveset tettek arra, hogy azt fejlesszék. A térd kilökését, a suhintás gyorsaságát, a szorítás erejét, a rövid értelmi tevékenység általában emeli; míg az elmebeli fáradtság azokat ismét a rendes mérték alá szállítja.

Amellett, hogy az egyik agyterület felszabadítja a másikat, elég közvetlen bizonyosság tanuskodik. Az egyes érzékre ható izgatás izgatja az egész agyat. Minden érző és mozgató terület önkéntes ellenőrzés alatt áll. A felszabadulás azonban csak a társulási területekre vonatkozhatik. Ha ez állandó volna, az izom-munka elmei kimerülést idézne elő. Talán ez magyarázza meg a munkások értelmi nehézkességét. Túl-feszített agymunka esetében az áram más irányba terelhető.

Összefoglalás. Az erély mennyisége, mely egy szervezetben kifejtethető, korlátolt. A gyakorlat egy bizonyos pontig azt eredményezi, hogy az izom erőben gyarapodik; azon túl gyengül. Ezen pontra az izom akkor jut, midőn minden felhasználható készlet a hiányt többé pótolni már nem elégséges. Jóval előbb, mielőtt e pont eléretne, az a készletet más tevékenységektől kezdi elvonni. A munkás részek a nyugalomban levők rovására tápláltnak. — Túlhajtott testi gyakorlat a növést megakaszthatja. a húst és erőt elfogyasztja, a szívet és tüdőt gyengíti, az értelmet törpíti vagy megakasztja egyidőre annak munkaképességét. Ahol a test melegének fenntartására szükséges erély nagy elvonásnak van kitéve, mint a sarki tájakon, az érettség később áll ben az értelem pedig gyakran fogyatékos. Túlhajtott agymunka a növést megakaszthatja, a súlyt apasztja, az izomerőt kisebbiti, a szív-verést lassítja, hiányos emésztést (dyspepsia) és testi fogyatkozást idéz elő.

Egyik tevékenység korlátozhatja a másikat: 1., mert a vért haszontalan terményeivel megmérgezi; 2., mert a táplálékot a vértől elrabolja; 3., mert a fennmaradt részeket felemészti; 4., annak agyterülete használdik. — Az idegsejt ép oly szükséges az izomerőhöz, mint az izom. A különböző agyterületeket egymással egyesítő rostok kötik össze, innen az erély átvitele. Ha egy terület egy másiknak ellenállni nem tudna, annak elfajulását megfelelő szervének elvesztése követné. Ez nem fordul elő, ha csak a veszteség az életben igen korán nem áll elő. A kéz tétlenségben tartható anélkül, hogy a kéz területe önként szolgálaton kívüli állapotba helyeztetnék. Az agy egyesülése még nem egészen befejezett; a kapcsolatok a gyermekben még igen gyengék. „Másodlagos lélegzet“ vagy „fölmelegülés“ más területekre való vonulást jelent, az elsődleges tevékenység támogatása végett. Állandó használat a területet a más által használt területtel társítani iparkodik. Fokozott erő kifejtés az agyat egyesíteni törekszik. Az agy értelmi munkájában

való kitartást mozgó területeinek köszöni. Fejlessz minden területet és vond érdekbe a gyermekkorban és használd mindegyiknek erélyét a férfikorban egy meghatározott munkakörben.

Nyugtalanság. A nyugtalanság vagy mozgékonyosság minden ok vagy cél nélküli helyváltozás, mely láthatólag valamely belső élettani szükségességből ered. Ez gyökere annak, amiből a játék ered, miután az erélynek fölsége foglalkozást keres. De bárki figyelje is meg a gyermekeket, észre kell vennie, hogy mozgékonyosságuk nagyban különbözik koraibb éveiktől. Író (H. Curtis) azon reményben, hogy effelől minél pontosabb méréseket szerezzen, négy amerikai pedometert (gyermek vizsgáló) keresett meg és maga is gyűjtött adatokat felnőttekről és különböző korú gyermekekről, nemkülönben fölkerít több megbízható egyént, hogy a napi mozgékonyaságról egy héten át kimutatást készítsenek. A napi mozgást mérföldekben fejezték ki, egy mérföldet 2754 lépésnek, egy lépést 20 hüvelyknek (mintegy 50 cm.) vettek. Az iskolaköteles koron alóli gyermekek (városban) átlag $9\frac{2}{5}$ mérföldet tesznek meg naponként; és pedig legtöbbet a 6 éves flúgyermekek hétfőn: $14\frac{3}{4}$ mérföldet, legkevesebbet az $1\frac{1}{2}$ évesek vasárnap: 6 mérföldet; a vidéki gyermekek átlag szombaton: $12\frac{1}{2}$ mérföldet, legkevesebbet a 16 éves flúgyermekek, szombaton: $3\frac{1}{2}$ mérföldet; a városi gyermekek naponként $8\frac{5}{6}$ mérföldet, az iskola köteles korban és pedig legtöbbet a 15 éves flúgyermekek hétfőn: $17\frac{3}{4}$ mérföldet, legkevesebbet a 17 éves nőgyermekek vasárnap: 4 mérföldet; a felnőttek átlag $7\frac{1}{2}$ mérföldet tesznek, legtöbbet a 26 éves férfiak, szombaton: $15\frac{1}{8}$ mérföldet, legkevesebbet a 28 éves férfiak, szombaton: 2 mérföldet. Sajátságos, hogy még a 60 éves nők is szombaton $14\frac{3}{4}$ mérföldet tesznek.

A mozgékonyosság, mindenkire nézve, legkisebb vasárnapon, legnagyobb, a kisgyermekeket kivéve, szombaton; hasonlóképp csekély mozgást tüntet fel szerda és csütörtök.

A veszteg-ülés. A kérdő-ívekre mintegy 200 jelentés érkezett be, melyek nagy része egy tanítóképző-intézettől eredt. Az első cél volt annak meghatározása, ha lehet, hogy vajjon a gyermekek nyugtalansága élettani szükségesség-e, amint azt gyakran állítják, vagy pusztán a hajlam eredménye? Az első kérdés a következő volt: Hivd fel a gyermekeket, hogy foglaljanak el tetszés szerinti fesztelen helyzetet és nézd meg, mennyi ideig képesek minden mozgás nélkül ülni, jegyezd meg, mely testrész jó először mozgásba, — az újjak, láb, fej stb. — a mozgás mely neme, rendes, szokatlan, heves vagy csendes, fordul elő? Mily erőlködést veszel észre, hogy ezen mozgások kikerültesse nek, — minden izom megfeszítése, a száj összeszorítása, stb.?

A jelentésekből, noha köztök nagy az eltérés, kitűnik, hogy az 5 éven alóli gyermekek, szabály szerint 30 másodpercnél tovább nem képesek ülni, — a 10 éven alóliak másfél percnél tovább mozdulatlanul maradni. Valószínű, hogy a gyermekek azért nem ülnek huzamosabban veszt, mivel erőlködnek, hogy csendesen üljének; rendszeren összeszorítják kezeiket, összehúzzák homlokukat, stb. mintha ezer fontot emelnének; léleketük gyakran szabálytalan s gyakran iparkodnak azt visszatartani... A felnőttekkel való beszélgetésből kitűnik, hogy közülök sokan a fájdalom egy bizonyos érzésével gondolnak vissza azon időre, midőn tőlük, mint gyermekektől követelték, hogy csendesen üljének. Mindezeket fontolóra véve, azt hiszem, a tanúság igazolni fogja azt a következtetést, hogy az egészséges gyermek önként, sokáig veszt nem ülhet.

Író úgy gondolja, hogy a következő esetek mindegyike igaz: a gyermek nyugtalan, mivel figyelmetlen, és figyelmetlen, mert nyugtalan; de az utóbbi az elsődleges.

Nyugtalanság alvás közben. Tétel: Alvásközben, ha van alkalom gyermekeknek vagy felnőtteknek megfigyelésére, jegyezd fel, vajjon huzamosabb ideig teljesen nyugodtak-e azok, vagy szempilláikat, ajkukat mozgatják-e, változik-e arcuk kifejezése, összeszorítják-e ökleiket, stb.?

97 megfigyelés közül gyermekeken és felnőtteken 83 mozgást, 14 mozdulatlanságot jeleztek. A megfigyelések legtöbbször tíz percnél tovább nem tartott, a hosszabb megfigyelés bizonyára nagyobb számú nyugtalanóság mellett tanuskodott volna.

A nyugtalan gyermek. Tétel: Írd le a neked ismert legnyugtalanabb gyermeket: testalkatát, egészségét, tartását, szemének, hajának színét, stb., értelmes vagy gyenge felfogású, jó vagy rossz természetű, fegyelmezett, társulása víg vagy szomorú? Az esetek száma 152 volt. Ugy látszik, hogy a jellemző vonások a következők voltak: jó egészségű volt 93, gyenge egészségű 25; értelmes 123, ezek közül igen értelmes 71, tompa elméjű 10, magas 41. Közbevetett megjegyzések főleglétik, hogy játékaikban lármások és durvák s gyakran sértenek meg más gyermekeket anélkül, hogy akarnák. A leírt nyugtalan gyermekek nagy része hat éven alúli. Ugy látszik, hogy a nyugtalanóság a szellemi elfoglaltatással eltűnik.

A nyugtalanóság a gyermekben egész a hat vagy hét évig jó jelnek látszik, de azután rosszznak. A nyugtalan gyermek a tett emberévé szokott kifejlődni.

A csendes gyermek. Tétel: Írd le ugyanazon módon a neked ismert

legcsendesebb, legtétlenebb gyermekeket: tunyák-e, önérzetesek-e, társulók-e? stb.

A csendes gyermekek különböző típusai a következőkben állapíthatók meg: 1. Ugy látszik, hogy az olyan gyermek, akiben az erély teljesen hiányzik, — testileg és szellemileg tétlen, az iskolában tipikus nehéz tanuló, rendkívüli serkentés nélkül nem nevelhető; 2. van gyermek, aki pusztán a növés gyorsasága miatt tétlen, egy évben 5—6 hüvelyket nő, egész nap fekszik; 3. kövér gyermekek rendszeren tétlenek; 4. az erély hiánya gyakran betegségre utal; 5. szellemi és testi megfeszített munka nyugodtságot eredményez.

A *nyugtalanság föltételei*. Azon kérdésre, hogy mikor legnyugtalanabbak a gyermekek, 148 felelet érkezett be. Ezek közül kettő azt mondja, hogy reggel; 112 hogy este; 14 derült, 107 hogy felhős napokon; 8 hogy ősszel; 10 hogy tavasszal, 15 azt mondja, hogy a gyakorlat a nyugtalanyságot növeli, 116 hogy azt apasztja.

Hogy a gyermekek ép úgy, mint a felnőttek, tavasszal legnyugtalanabbak, az általános megfigyeléssel megegyezik. Bizonyára a gyermekek legnyugtalanabbak, ha a mozgó gyakorlatoktól visszatartatnak. Ha az osztály nyugtalanná válik, ez jele annak, hogy a munkát vagy módszert meg kell változtatni.

Ugy látszik, hogy élettani hatásai a szív heves verése, az arc elpirulása, növekvő körforgás az agyban, minden agy-sejt nagy ingerlékenysége, mely minden izom és mirigyen való terjedelmes kiömlés eredménye, s mely reszketést, émelygést s különböző hasonló jelenséget idéz elő. Az egyén igen nyugtalan és gyakran ideges. Az agy-inger sokkal általánosabb, hōgysem korlátozható volna. Az egyén gondtalan és indulatos.

Összegzés. A gyermekek mozgékonyasága hat éven alól, mint az a pedometek jelentéseiből kitűnik, nagyobb, mint bármely más későbbi időszakban; de e tekintetben a gyermekek nagyban különböznek. Őt éven alóli gyermekek, a bizonyosság szerint, harminc másodpercnél tovább nem tudnak nyugodtan ülni; a tíz éven alóliak másfél percnél tovább. A vak gyermekek nyugtalanabbak, mint a többiek. A gyermekek legnyugtalanabbak, midőn a tanítás ideje vége felé közeledik, tavasszal felhős napokon, midőn gyakorlat nélkül vannak. Hallgatólágos serkentés az agy tevékenységben való tartására talán a legalkalmasabb hatás. A hallást a gondolkodás korlátozza.

Neveléstani következtetések. Az előadottakból kitűnik, hogy egy részről az agy túlhaltott munkája nagy veszély, más oldalról a testi gyakorlat nagy szükségesség.

A gyermek még a lét állati fokán van. Azon ellenállhatatlan hajtóerő, mely azon korok küzdelmeiből ered, midőn az élet és táplálék a láb gyorsaságától és erőtől függött, még mindig pezseg benne és őt tette hajtja. Nem pusztán az üléstől vonakodik egy időben fél percnél tovább, sőt, ha valahová megy, ritkán jár lépésben, hanem szalad vagy szökell, mint egy fiatal állat. Azon gyermekek közül, kiket megkérdeztek, vajjon szeretnek-e iskolába járni vagy nem, azoknak majdnem mindegyike, kik tagadó feleletet adtak, azt hozva fel okul, hogy „azért, mert csendesesen kell ülni“ vagy „bent kell maradni“ vagy más okot, mely a mozgás korlátozását jelentette.

Ha a gyermekkor az életnek állati szaka, akkor annak az állati (testi) nevelés idejének kell lennie. Az tehát azon idő, melyben a testi mozgások iránti hajlam és azoknak szeretete a legnagyobb. A gyermekkor kiváltsága a láb gyorsaságában s a test és tagok erejében áll. Rendesen azon fiú az iskola hőse, aki ezen tulajdonságokkal bír.

Láttuk, hogy a túlfeszített agymunka eltörpítheti a testalkatot és gyengíti a szervezetet. Hasonlóképp tudjuk, hogy gyermekeink 15–60 százaléka, iskoláink elhagyása előtt, rövidlátóvá lesz, hogy igen nagy rész, különösen a lányok közül, gerinc-elgörbülést kap; hogy nagyon sok idegessé válik és nem kevés idegrángást (chorea) szerez; hogy, legalább a lányok közül, nagyon kis részarány végzi a magasabb iskolákat (high school) jó testi erőben. Ezen bajok nem mindegyike tudható be az iskolának, de azok egy része bizonyára. Azon rész, melyért az iskola felelős, két okra vezethető vissza: az egyik a túlterheltség és zaklatás, a másik a bentlével és a tétlenségre való kényszerítés. Láttuk, hogy mily nehéz a gyermekre nézve a veszteg-ülés; hogy ez az, ami neki az iskolát kiállhatatlanná teszi; hogy egyéni nyugalma teszi nehezzé figyelmét feladatára függesztve tartani; hogy a huzamos kényszer az ő idegessé tételére vezet. Mindazonáltal kétségbevonhatatlannak látszik, hogy a nyugodt tanulás az, amely szükséges arra, hogy a gyermek tanuljon. Nem valószínű, hogy az a megfontolás képességét mindaddig megszegezze, míg nyugodtnak lenni meg nem tanúlt. Azt is számításba vettük, hogy a mozgató területek erős nyomása, azok rokon kapcsolatainak hozzáférhetővé tételére eszközül szolgálhat.

A nevelés téves eszményének, melyet a Renaissance-ból örököltünk, lidércnyomása alatt szenvedünk. Ugy látszik, hogy mi azt gondoljuk, hogy a tanulttá lével egyedüli útja a könyvek megtanulása és hogy a nevelés célja tanulttá lenni, holott ezen törekvések egyike sem helyes. A könyvekből csak közvetett tájékoztatást nyerhetünk és a nevelés tár-

gya nem tudós férfiak képzése. Azon idő, midőn az ember könyvekből tudóssá lehetett, elmúlt. Mi a természettudományok korszakában élünk s annak alapvető módszere a megfigyelés és kísérlet. Ami eszményi tudósunk többé már nem az összetöpörödött aszkóros, nedves törülközővel a homloka körül, aki a reggel kora óráin Homérja fölött görnyed, hanem sokkal inkább a jól táplált világfi: oly férfi, aki jártas a könyvekben, de aki ép úgy ismeri az embereket és dolgokat; oly férfi, aki minden tapasztalatból oly mélyen merített, hogy azoknak egy tisztességes életet szentelhet; oly férfi, ki a tettek eszményének ép úgy birtokában van, mint a gondolatoknak. Mily vizás a modern műveltség előtt a gyermeket néhány könyv tartalmára megtanítani és azt hinni, hogy mi őt neveltük! Majdnem bármi, ami a könyvekből megtanulható, a körülöttünk levő tárgyak megfigyeléséből még jobban megtanulható. A város parkjaiban, muzeumjaiban, könyvtáraiban, műcsarnokaiban, színházaiban, üzleteiben, stb. mindenkinek, kinek lelke annak befogadására nyitva van, bőkezű nevelést nyújt.

A gyakorlatiatlanság bűne a könyvtudósság ellen mindig felhozható. Mindennapi tapasztalataink kevésbé keltik azt fel; annak tanításai kevésbé alkalmazhatók könnyen; nagyobb nehézséggel szerezhetők meg, és könnyebben elfelejthetők, mint a megfigyelés és tapasztalat tanításai. Hogy a gyermek képes legyen valamit jól megfigyelni, ez legalább is oly fontos, mint az, hogy egy könyvet meg tudjon tanulni. A megfigyelés rendesen azon körülöttünk levő tárgyakra vonatkozik, amelyek leggyakrabban érintik a mi életünket. Azon feladatok, melyeket minden embernek megoldásul az élet nyújt, könyvből meg nem oldhatók. A természettől kell elsajátítani azon tárgyak tanulmányozását, melyektől sikere függ. Azon ember a legjobban nevelt, aki életének feladatait leghelyesebben tudja megoldani, aki mindenütt minden forrásból tudja meríteni azt, ami őt e megoldásban segíti. De az ismeret, legtágabb értelmében, nagyon csekély része egy helyesített kialakult nevelésnek. Bizonyára ép oly értékes cél egy szép festményt vagy költeményt csodálni, mint tudni azt, hogy az miként alkottatott; egy nagy embert szeretni ér annyit, mint ismerni annak életrajzát; nemkülönben képességgel birni valaminek végrehajtására, csakugyan több, mint tudni, hogy az miként hajtatot végre.

A helyes neveléssel a következő öt célt kívánjuk elérni: 1., jó testi szervezetet; 2., megismerni azt, aminek ismeretét életünk megkívánja; 3., képességet szerezni mindannak végrehajtására, ami nekünk szükséges; 4., csodálni a szépet; 5., szeretni a jót.

A gyermek a fában, a virágokban és állatokban is társakat lát,

s képzelete iparkodik mozgásaiknak okait és életük örömét kikutatni. Képezhetné-e a szívet bármi is inkább, mint ezen élő világ és alkotná-e inkább megfelelővé a költő képzeletéhez és a vallás tanításaihoz? Ezen őseredeti természetszeretethen vannak gyökerei a szép és jó szeretetének. A természetet szerető mindig istenfélő; természettől hisz az isteniben. A gyermek magatartása a vallásost és tudományost összekapcsolja. Minden tudománynak szeretet és istenfélelem által kell vezéreltetnie.

* * *

Eddig a cikk. Nem válhatok meg attól addig, míg arra néhány megjegyzést nem teszek. Igen fontos dolgokkal foglalkozik az: felöleli egész kulturánkat, bensőleg érinti ennek terjesztési eszközét, a közoktatásügy szervezetét, különös vonatkozással a megterhelhetetés kérdésére és az alkalmazott módszerekre s jelesen a tankönyvek alkalmazására.

Nagy tévedés volna azonban azt hinni, hogy mindezek új dolgok. Foglalkoztak azzal úgy az ó, mint az új világ legkiválóbb nevelői. A világ halad. A kultúra állandóan új elemekkel bővül. Hogy az újabb kulturának a régit is — ha csak a történeti alapot láb aló elveszíteni nem akarja — fel kell ölelnie, az elvitázhatatlan tény. Az volna tehát a megoldandó feladat oly utat és módot találni, melyen még a régi kultúra elemei is felöleltetnének, más oldalról a haladás vívmányai is kellő méltásban részesíttetnének, — sőt az egyén munkabírása is kellő figyelembe vétetnék.

E kérdés megoldására különböző elméletek állítottak fel: ilyen, a többek között a tanulmányok egyenértékűségének elve; és pedig részint a nyelvi, részint a természeti tudományok között, — részint a modern és klasszikai nyelvek között. Ezen elv keresztúlvitele által kívántak egy fontos problémát, a túlterhelhetetés kérdését megoldani. Valljuk meg, még eddig kevés sikerrel. Hogy mi történt e téren az ó világban, azzal ezuttal sem kívánok foglalkozni; csupán az újvilág hét kísérletét kívánom felemlíteni: ezek egyike az u. n. „tizenötös bizottság“, másika az u. n. százassá kiegészített „tízes bizottság“ munkálata. Ezek a népiskola első-második osztálya számára heti 12, a harmadik-negyedikre heti 13, a ötödik és hatodikra $16\frac{1}{4}$, a hetedik és nyolcadikra heti $17\frac{1}{2}$ órát ajánlanak; az egyes tanítások időtartamát (leckék) a két első osztályban 15-ben, a következő kettőben 20, az ötödik és hatodikban 25, a két felsőbbben 30 percben állapította meg. A középiskolák heti óraszámát 20-ra javasolta. Valószínű, hogy e javaslatok életbe nem lépnek, mert akkor

arról a bemutatott tanulmánynak meg kellett volna emlékeznie: mert a tervezetek e tanulmány között 6—8 évi időköz van.

Amit e tanulmány az u. n. tankönyvek ellen felhoz, az sem új dolog; már több évtizeddel foglalkozott azzal dr. Dittes. Az ő ellenvetései a tankönyvek ellen a következők: 1., sértik a szemléletiség elvét; 2., a tanítót és tanítványt egymástól elidegenítik; 3., megkötik a tanító kezét; 4., a növendéket figyelmetlenségre; 5., a tanítót renyheségre csábítják.

Szóval nincs új a nap alatt. Mindazonáltal nem azt akarom ezzel mondani, hogy a tanulmány írója felesleges munkát végzett. Nem, sőt nagyon is hasznosat. Vannak dolgok, melyeket nem lehet elég gyakran sürgetni, sőt harsogtatni, hogy végre az intéző tényezők is meghallják. Mint az egyszeri hitelező, aki állandóan adósa sarkában volt, s akárhova is befordult, mindenütt füleibe kiáltotta: „ember, fizesd meg adóságotat!” Mi is csak szolgálatot teszünk az ügynek, valahányszor az emberiség java, szabad fejlődése — akár a testi, akár a szellemi — forog kockán, mindannyiszor kiáltjuk: „Eddig és ne tovább!”

Ismerteti: *Somogyi Géza.*

A nemzeti nevelésről.¹⁾

Hogyha a nevelést és oktatást minden tekintetben a nemzeti szellem hatja át, akkor nemzeti neveléssé lesz. E szerint, ha tisztában akarunk lenni a nemzeti neveléssel, először tudnunk kell, mi a nemzeti szellem, mint fejlődik és miben nyilvánul?

1. Az ember társas lény. A társaságban élő egyének kölcsönösen hatnak egymásra. Mindegyik elfogadó (utánzó) és cselekvő (másra hatás gyakorló). Ennek következtében a társas életet folytató egyének közt idővel mind a gyakorlati életcélokban (pl. o. az élet fönntartásában, közös védelemben), mind általában a világ jelenségeinek felfogásában egyező, közös szellemi vonások fejlődnek ki. Az egyének lelki életében mind tartalomra, mind alakra nézve maradnak ugyan mindig egyéni sajátságok; de az állandó kölcsönhatás elmaradhatatlan eredménye egyttal az, hogy az egyének lelki életében a különösségek, az egyéni sajátságok mellett bizonyos közös képzetek, közös érzelmek és közös akarat, szóval mind tartalomra, mind alakra nézve közös szellem fejlődik ki.

Ahol a közös szellem kifejlődött, ott ez közös alkotásokban, intéz-

¹⁾ A mult évi kolozsvári tanítói tanfolyamon tartott előadás.

ményekben, művekben is nyilvánul. Ezek az alkotások eleinte a közös szellem kezdetleges kifejlődésénél fogva egyszerűek, kezdetlegesek. Amint a közös szellem tartalma és alakja mind jobban fejlődik: egyszerű, kezdetleges alkotásai is szövevényesebbekké, fejlettebbekké, teljesebbekké lesznek. Mert az ember nemcsak társas, hanem mint ilyen, történeti lény is. Fejlődése folytatólagos. Az egyik nemzedék fejlődésének eredményét átadja a másiknak, az utána következőnek. Így folytonos tökéletesedés lehetséges a közös szellemnek mind fejlődésében, mind alkotásaiban.

A közös szellem is, mint az egyéni szellem, mennél fejlettebb, annál többet és fejlettebbet alkot. A hagyományos szokásból kifejlődik a jog, majd az erkölcsiség. A kezdetleges társadalmi intézményekből, melyek az együttlakó emberek cselekedeteit szabályozzák, melyek közös védelemre, közös isteni tiszteletre stbre vonatkoznak, kifejlődik a községi, az állami és az egyházi szervezet. A közös szellem az egyének egyéni alkotásai-ban is nyilvánul: az ipari, művészeti és tudományos művekben is. Az együtt lakó egyének származásra nézve rendszerint rokonok, vér-égi kötelék fűzi őket egymáshoz, azaz: nemzetet alkotnak. A vérségi kötelék az együtt lakással a legnagyobb mértékben mozditja elő a *közös szellem, közös érzület, közös akarat*, vagyis a közös nemzeti lélek kifejlődését.

A nemzeti közös lélek e három irányát röviden nemzeti szellemnek szoktuk nevezni. A magyar nemzeti szellem és alkotásai megkülönböztetik a magyar nemzetet más nemzetektől és kulturáktól.

Magyar nemzeti szellemen ezek szerint mindazt értjük, aminek alakja, mind tartalma a magyar nemzet közös jellemvonásait tüntetik fel. Magyar nemzeti szellemű alkotások pedig mind azok, melyek a nemzeti szellem bélyegét magukon viselik. Ide tartoznak tehát a nemzeti szellem bélyegét magukon viselő ipari, művészeti, tudományos termékek, továbbá a magyar nemzet sajátos intézményei; nemkülönben szokásai, hagyományai, története, erkölcei, erényei, fogvatkozásai.

Minden magyar ember a közös vagy nemzeti szellemenben a saját szellemére is ismer, és azért a közös, a nemzeti szellemet és alkotásait tisztelettel, szeretettel veszi körül. Ezt a tiszteletet és szeretetet átviszi arra a helyre is, ahol a nemzet történeti élete lefolyt: így származik a nemzet tagjai közötti szeretet, tisztelet, így a hazaszeretet. Régi meggyökerezett szokások, hagyományok, együttes hosszú szenvedések és elért sikerek: nagyon eleven, erősen ható közös vagy nemzeti szellemet képesek kifejleszteni.

2. Bizonyos intézmények azonban gátolhatják, hogy a közös szellem hatása a nép összes rétegeire kiterjedjen. A hűbériség korszakában a nemzeti szellem hordozója inkább csak a politikai nemzetet alkotó nemes-

ség volt, a jobbagyságra csak nagyobb nemzeti események voltak hatás-sal. A nemzet minden tagját éri hatása, a 18. század vége óta, a francia forradalom óta. Az egyenlőség, testvériség, szabadság, ugyan általános emberi eszmék; de miután a jobbagyban az emberi öntudatot föl-keltették, nemzeti szint vettek fel. A nemzetiségi eszme a XIX. században európaszerte uralkodott, milliókat és milliókat tömörített egységes nemzetté, leküzdvé a reakciót, trónokat döntött le, emelt, megingatott és erősített. A nemzeti eszme az európai népek lelki életében mai napig a legerősebben ható eszme.

3. A XVIII. század végén a magyar nép is nemzeti öntudatra ébredt. A reakció a nemzeti szellem nyilvánulását törekedett ugyan elnyomni, de hasztalanul. 1825-ben megindul az u. n. reformkorszak, a magyartörténet legszebb korszaka és a haza titáni küzdelmek színhelye lesz. A küzdelemben a magyarnak nemzeti léte forog kockán. Ezt a küzdelmet a már megerősödött nemzeti szellem éleszti. Vörösmarty, Petőfi, Arany a nemzeti szellem bajnokai. Széchenyi, Kossuth, Deák a titáni küzdelemben kijeg-cedett magyar akarat, magyar karakter ideáljai. Az ádáz küzdelemből végre is győzedelmesen kerül ki a magyar nemzeti szellem és új életre kél leghatalmasabb alkotása is, *a nemzeti alapokra épített állam.*

A nemzeti szellem a hetvenes évek óta sokat és szépet alkotott. Fejlődése azóta nem intenzív, hanem extenzív. Ma sokkal többen esnek a nemzeti közszellem hatása körébe, mint azelőtt. Csakhogy még mindig sokan vannak, akiket a nemzeti közszellem hatása alig, vagy épen nem érint. Pedig a nemzeti állam alapjainak kiépítése szükséges odáig, hogy a nemzeti közszellem hatása alól ne vonhassa ki magát senki sem. A nemzeti közszellem ellenállhatatlanul hasson minden magyar állampolgárra! A nemzeti állam kiépítése legjobb biztosítéka az állam jövődjének! *Egységes, erős nemzeti szellemben van a nemzeti állam hatalma.*

4. És itt kezdődik a népoktatásnak mint socialis, mint az állami élet egyik szervének feladata. Annak a nevelésnek és oktatásnak, amelyben a nép-iskola a nemzet minden tagját részesíti, *nemzeti szellemű nevelésnek kell lenne.* A népiskola a szülői ház mellett a legerősebb tényező az ifjú nemzedék intellektualis és erkölcsi kialakulására. *Szükséges, hogy ezt az értelmi és erkölcsi kiképzést a nemzeti szellem hassa át e hazának minden egyes népiskolájában.* Kötelességet mulaszt a tanító, ki a nemzeti szellemet a népiskolában ki nem fejleszti és hazaárulást követ el, aki a nemzeti szellemmel ellenséges szellemet nevel és ápol. *Nekünk tudatosan kell a népiskolai tanítás anyagából a nemzeti vonatkozásút kiszemelnünk és a népiskolai oktatás középpontjává tennünk.* Első és főkövetelmény a magyar nyelvnek minden iskolában való sikeres tanítása! Nekünk továbbá gon-

dosan ki kell választanunk mindazt, ami a földrajz, történet, alkotmánytan tanításában, az olvasmányok tárgyalásában, a szemléleti oktatásban, az énektanításban és minden tantárgyban, a nemzeti, a hazafias szellem ébresztésére és fejlesztésére alkalmas. Az ifjú nemzedék a nemzeti szellem szemüvegén át lássa a távolabbi világot. Élet- és világnézetének a nemzeti szellem adjon szint. Iskolai ünnepélyeket, iskolai kirándulásokat, a szülőkkel való érintkezést, az ismétlőiskolát, az ifjusági egyesületeket: mind ezeket használjuk fel e célra. A magyar kedélyt jellemző érzemvilágot neveljünk a gyermekekben és magyar nemzeti jellemideálokkal hassunk akarata, jelleme kifejlődésére. Fegyelmezésünk, bánásmódunk is nemzeti jellegű legyen!

Legyünk tisztában azzal, hogy a nemzeti nevelés nem valami külön álló része az erkölcsi nevelésnek, hanem csak az erkölcsi nevelésnek nemzeti szellemben való megvalósítása. *A magyar nemzeti nevelés nem más, mint a nemzeti szellemtől áthatott erkölcsi nevelés.* A magyar erkölcsi karakterben az általános erkölcsiség nemzeti alakban valósul meg. Az erkölcsi jellemű magyar ember csak mindenekelőtt honfitársai iránt teljesíti emberi kötelességeit; a socialis javak közül mindenekelőtt a nemzeti vonatkozásuakat szereti és támogatja. A magyar nép hibáit nem leplezi, de törekszik azok megjavítására. A haza, a fajszeretet ne homályosítsa el értelmünket, ítéletünket, ne tegyen minket elfogultakká: *de serkentsen minket a haza, a magyar nemzet iránti kötelességeink teljesítésére!*

A nemzeti szellemben való nevelést és oktatást nem lehet ráparancsolni a tanítókra. Az olyan tanító, aki a nemzeti szellemet nem ismeri, kiben a nemzeti szellem nem él, arra nem is képes. A magyar tanítóképzésnek feladata: minden magyar tanítót nemzeti szellemben kiképezni; az ellenőrző hatóságok, az államhatalom kötelessége arról gondoskodni, hogy az egész hazai tanítóképzést a nemzeti szellem hassa át. Magyarország 28 ezer tanítóját egyik legnagyobb költőnk annak a hadseregnek nevezte el, mely hivatva van Magyarországot a magyarságnak még egyszer meghódítani. Csakhogy amíg ennek a hadseregnek minden egyes tagját nem tölti el kifogástalan hazafias, magyar nemzeti szellem: addig feladatát teljes mértékben nem teljesítheti.

Sajnos, hogy a magyar közoktatásügy gondos vezére, a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr még a mult évben (1902-ben) is kényszerítve volt hazánk sok tanítóját a magyar nyelv kötelező tanítására figyelmeztetni. Mindaddig, míg ennek szüksége fönnforog, a nemzeti szellemű nevelés és oktatás hazánk sok népiskolájában nincsen biztosítva!

Tudom, hogy igen tisztelt hallgatóim között nincsen egy sem, akitől a miniszter úr említett rendelete szólna. Tudom, hogy valamennyien

velem együtt búzgó munkásai, egyikük-másikuk apostola a magyar nemzeti szellemű nevelésnek, a nemzeti közművelődésnek! Azzal fejezem be előadásomat, vajha megérnök még azt az időt, hogy Magyarország összes tanítóit igaz, őszinte hazafiság és valódi nemzeti szellem töltené el!

Krausz Sándor.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Wlassics Gyula.

Ha a hosszú ideig tartó politikai válság nevezetes változásokat is hozott s hozand létre politikai életünk egén, közoktatásunk vezetése a régi kezekben maradt: Ő Felsége a király Magyarország közoktatási miniszterévé újra dr. Wlassics Gyulát nevezte ki. Ezt a királyi elhatározást megnyugvással, sőt örömmel vesszük tudomásul; mert Wlassics Gyula kipróbált kezeiben biztosítva látjuk közoktatásunk nemzeti és szabadelvű haladását. Mert Wlassics Gyula az ő nyolc évi kormányzata alatt az európai eszmék s a gyakorlatias törekvések iránt kiváló fogékony-ságot árult el. Hogy közoktatásunk az utolsó tíz év alatt rohamosan európai arculatot kezdett öltetni; hogy iskoláinkban a közgazdasági eszmék, a gyakorlati elemek mindinkább helyet foglalnak s új élet reménységével kecsegtetnek: abban a főérdem koszoruja magát a vezért, dr. Wlassics Gyulát illeti. Az állami iskola eszméjének és intézményének s ezzel együtt a magyar állami eszmének s a magyar nyelvnek győzedelmes előnyomulása szintén az ő nevéhez fűződik. Wlassics volt továbbá az, aki felismerte, hogy a magyar iskolaügy modern kialakulásának, magasabb színvonalra való emelkedésének legfontosabb emeltyűje a tanítói személyzet anyagi helyzetének modern európai színvonalra való emelése. Ezért, habár nem is sikerült, különösen a népiskolai tanítók fizetését mind ez ideig a való szükség és a kör kívánalmai szerint megoldania, kezdettől fogva különös gondot fordított a tanítók s tanárok anyagi ügyeire s az új fizetési törvényjavaslat készítésekor pedig elismerésre méltó erélyt fejtett ki a tanügy munkásai érdekében. Különösen mi, tanítóképző tanárok lehetünk s vagyunk iránta hálásak, mert a tanítóképzés s a magunk javára előterjesztett összes kérelmeink teljesítését a pénzügyi bizottságban keresztül vitte.

Ez okokból kelt megnyugvást a nemzetben, a tanítói körökben s

különösen a tanítóképző tanárok között Wlassics Gyulának maradása a miniszteri székhelyben. Az ő maradásával a bizodalunk is változatlan marad, hogy közoktatásunk vezetése tovább is szabadelvű s erőteljes nemzeti irányt fog követni; hogy a tanítók s tanárok anyagi és szellemi ügyei kellőképen fognak istápoltatni s megmarad az a reménységünk is, hogy a tanítóképzés nagy fontosságú függő kérdései mielőbb s helyesen fognak megoldatni. Ezért szívünkben üdvözljük Wlassics Gyulát s kívánjuk, hogy még sokáig vezesse közoktatásunk kormányát friss egészségben s munkakedvben.

A költészettan tanítása.

Mindenek előtt köszönetet mondok mélyen tisztelt barátomnak, Nagy László szerkesztő úrnak, hogy szives felszólításával alkalmat adott nekem a költészettan tanításáról szólani. E tárgy engem, úgy is mint tanítót, úgy is mint író-t oly nagyon érdekel, hogy lelkesítőbbet és föl-emelőbbet nem ismerek, mint erről való nézeteimet nagyrabecsült karsáimmal közölni s azok mérlegelésére bízni. Boldog leszek, ha csak azt érem el soraimmal, hogy egy-két tanító társam helyeslését megnyerem s a kor némely uralkodó tévedésével szemben néhány rokonlélekben az örök szépbe s ennek tanításába vetett hitet megerősítem.

A *minisztérium új tantervéről csak ezután szólok*. Előbb helyénvalónak tartom, minden tantervi intézkedéstől eltekintve, általánosságban ismertetni a költészettan tanításának helyes módját, vizsgálva ama vezér-elveket és szempontokat, amelyek (bármint legyen is az előírt tanterv) nézetem szerint szem előtt tartandók. Hisz egy tanterv, bármily részletes is, voltaképp csak keretet ad, amelyet be kell tölteni. S ha pontról-pontra, lépésről-lépésre írják is elő, minő tananyag végezendő el: az anyagba a lelket, a valódi tartalmat a tanító világfelfogása és módszere adja. S amint nem lehet tanterv oly rossz, hogy annak kerete dacára ne érvényesíthesse felfogását, úgy nem készülhet oly jó tanterv, amelynek szabályai ne lennének lehetetlen alakiságok a tanító irányító szelleme nélkül.

Elsősorban tehát arról a szellemről szólok, mely a költészettan tanítását kell hogy átlengje. Azt hiszem, minden tanítótársam nézetét tolmácsolom, midőn ama meggyőződésemet fejezem ki, hogy semmi iskolának nem lehet hivatása különböző felszínen lebegő, divat-szülte széptudományi tanokat hirdetni. Akármilyen hangzatos új elmélet merüljön fel mindenáron feltűnést hajhászó korunkban, legyen ez elmélet

akár a „verismus“, „naturalismus“, „szimbolizmus“, akár valamely más „izmus“, bármily népszerűségnek örvendjen is az új irány sajtóban, napi irodalomban, színházban: az iskola nem vállalkozhat annak terjesztésére. Nem vállalkozhat pedig azért, mert az iskola, amennyiben fejlődő ifju lelkeket egy életig tartó útravalóval kell ellátni, nem lehet divatok kísérleti állomása. Az ifju lelket semmi tanító sem tekintheti kísérleti eszköznek, mint például valamely természetbúvár a tengeri nyulat. Csak a már mindenképen bevált, a széptudományok klasszikus művelői által elfogadott s az emberiség értő része előtt igazságoknak elismert megmáshíthatlan tételek alkalmasak arra, hogy az ifjuság lelkét nemesbítsék.

Korántsem szándékozom ezzel a *maradiság álláspontjára* helyezni s a széptudományban bizonyos ósdi „dogmákat“ védelmezni; de az a nézetem, hogy míg a tudományban az elméletek szabadon viaskodhatnak és érvényesülhetnek, addig az iskolában, melynek hivatása maradandó szellemi tőkét nyújtani, az ily divatos áramlatoknak helyük nincs. *Mint az erkölcs terén — bármily laza legyen valamely kor erkölcsi felfogása — az a tanító hivatása, hogy a legmagasabb erkölcsi eszményt állítsa fel következő mintaképnek: úgy az ízlés a szép világában a legmagasabb klasszikus szép varázsolandó az ifjuság lelke elé.*

De azt mondják erre, hogy ha ily „ideált“ emelünk érvényre, nem nevelünk a gyakorlati élet számára s csak utólagos keserű kiábrándulásnak tesszük ki tanulóinkat. Tehát, úgy mondják, alkudjunk meg az élettel s *neveljük az ifjuságot előre úgy, hogy az életbe kilépve, már teljesen elkészülve legyen a „reális“ korszellemre.*

Ez a felfogás azonban hitem szerint, mint az erkölcs, úgy az ízlés terén is vajmi végzetes eredményekre vezet. Mert igaz ugyan, hogy csalódásoktól s kiábrándulásoktól óvja meg az ifju lelket, de vajmi siralmas és szánalmas ifju lehet az, amelyet már annyira „preparált“ az iskola a kor számára, hogy reá az életben nem vár többé kiábrándulás. Hisz az ily szellemben működő iskola nem javító, hanem rontó hatású. S ily iskola már előre letarolja a jövődőt, még azt a reményt is kiirtja, hogy az utánunk következő nemzedékek jobbak lesznek nálunk. Úgy általános emberi, mint nemzeti szempontból egyaránt multhatatlanul kíváncsatos, hogy az iskola a legmagasabb erkölcsi és művészi eszményt állítsa az ifjuság lelke elé s habár így némely ifjuban utólagos csalódásokat okoz, a jobbakat mégis egy életen át magasztos eszmékkel látja el s fönttartja az utánunk következő nemzedékben az *erkölcsi és művészi tökéletességnek* legalább írmagját.

De valamint — meggyőződésem szerint — nem lehet az iskola hivatása az, hogy akármelyik divatos elmélet hirdetésére vállalkozzék:

épp úgy nem lehet hivatása, hogy *a különböző elméleteket zagyván keverve, mindegyikkel bizonyos fokig megalkudva, valamely tarka alkusz-elvű, se hus, se hal felfogást hirdessen*. Különösen ettől kell óvnom minden tanító-társamat, mert korunk egyik sajátos betegsége ez a mindent összeegyeztető, minden iránnyal „paktáló“, meggyőződés nélküli alkalmazkodás, amely nem egy tankönyvben észlelhető s mely a világ minden tájékaról hit és elv nélkül szedi össze a legkülönbözőbb, egymást kizáró, közkeletű szólásokat. Így taníttatik sok kézikönyvben Aristotelestől egész Taine-ig mindenféle felfogás, klasszicizmus, romantika, realizmus, s ki tudja, hogy még mi minden, vagy helyesebben minden elméletnek csak üres közhelye, lelketlen alakiséga, vezérlő eszme és egységes irányítás nélkül.

Ezek után az lenne feladatomban, hogy itt részletesen fejtegessem azt a legmagasabb művészeti felfogást, amely a költészettan oktatásának irányítója legyen. De azt hiszem, felesleges munkát végeznék, ha tanító-társaim előtt az örökszép klasszikus felfogását ismertetni akarnám. Hisz tudjuk jól e felfogás lényegét. Tudjuk, hogy az igazi nagy költő az élet minden múlt jelenségét az örökkévalóság szempontjából nézi, a végesben meglátja a végtelent, az érzéki tüneményben az érzékfölötti eszmét, a különlegesben az általánost, az esetlegesben a törvényszerűséget, szóval minden reális dologban az ideális tartalmat. Tudjuk, hogy a legnagyobb költők mindenekfölött eszméket akarnak kifejezni s egy-egy remekmű valamely eszmének megtestesülése. Tudjuk, hogy azok az eszmék, amelyeket a mesterek olvasóik vagy hallgatóik lelkébe oltani akarnak: ha művészileg szépek, egyuttal logikailag igazak és erkölcsileg jók. Célzatuk a közönség szívére tisztább világba ragadni, elméjét a végtelenség tudatára ébreszteni, akaratát nemes elhatározásokra ihletni. Felölelik a lét minden problémáját, de nem azért, hogy elégedetlenséget, benső meghasonlottságot, pesszimizmust keltsenek a közönségben. Vihart támasztanak az indulatok, eszmék viharát támasztják a lélekben, hogy azután megnyugtassák s a támasztott disharmóniát enyhítő harmóniával bekítsék ki. Feltárják az érzékelhető világot, de nem azért, hogy érzékiségre vezessék a közönséget, hanem azért, hogy még az érzéki képbe is eszményi tartalmat leheljenek.

Tehát bármily érdekes, sajátos egyéni is valamely költői mű, bármennyire becses is az irodalomtörténet szempontjából, vagy bárminő mély hatása van is a közönségre: az ifjuság elé mint remek műalkotás irányító céllal nem állítható, ha a lélekben magasztos harmóniát ébreszteni nem tud. Ha a költői alkotás bármily hatásosan teszi is, akár tulságos jelentőséget tulajdonít az érzéki (realis) világnak, akár túlcsapongó képzel-

géssel lehetetlen és képtelen romantikus sóvárgásokat ébreszt, ha benső meghasonlottságot támaszt a művészi szép és az erkölcsi jó között, ha nincs meg benne a teljes költői igazságszolgáltatás, ha a különleges egyéni vonásokban nem érezteti a nemzeti és egyuttal örök emberi vonásokat, ha arra alkalmas, hogy érzékiséget, elégedetlenséget, meghasonlottságot, kételkedést, pesszimizmust ébresszen, úgy semmi esetre sem lehet az a végleges mintakép, amelyből az ifjúság lelke egy életre szóló költői sugalmat meríthet.

Ekkép pár vonással jelezvén művészi és egyuttal tanítói álláspontomat, áttérek a költészettan tanításának módjára. Vajmi végzetes módszer lenne az, amely szabályok, elvont tételek, műfaji avagy vers-tani alakiságok betanításában keresné sikerét. Mint mindenütt, úgy a költészettan tanításánál is a természetes utat kell követnünk. Előbb „szemléltetni” kell a művet vagyis elolvasatni s csak azután taglalni, elemezni, bírálni. Az iskolának ugyanazt az utat kell követnie, amelyet maga a tudomány követett. Előbb volt a költői mű, s csak azután jött a magyarázat s a bírálat. S valamint a széptudomány a művészetből vonta le a szabályokat: úgy a tanítónak is az előbb elolvasott műből kell az esztétika szabályait levonatnia.

A költészettan tanításának alapja, leglényegesebb része, lelke: a remek költői művek olvasatása. Aránytalanul fontosabb ez minden egyébnél. Mert ez alkalmat ad minden tanulóknak, hogy közvetlen forrásból merítsen, a jobb és különb tanulókat pedig önálló gondolkodásra s önálló nézet-kialakításra serkenti.

A remekmű olvasatása már azért is a költészettan tanításának legbiztosabb útja, mert egyik vagy másik tanító esetleges egyoldalúságával, elfoglaltságával vagy tévedésével szemben mindenkor egyedül biztos ellenszerül szolgálhat. Hisz bármily tökéletes valamely tanító, mégis csak a nagy költő-mester tudja legjobban és legmeggyőzőbben a maga eszméit hirdetni s a maga kimeríthetlen világának minden vonatkozását érvényre emelni. *Mindenekelőtt hagyjuk tehát a költőt hatni s mi tanítók csak azon legyünk azután, hogy a költő hatását öntudatosná tegyük.*

De ezt ma már nem is kell többé bizonyítani. A kezelés ma már csak az, hogy *mi módon* olvassuk a költő művét. Első és legfontosabb észrevételem e tekintetben, hogy valamely mesterműben — bármily csodálatos szép legyen is egyik-másik részlet, epizód, fejezet — mégis csak a mű egésze a lényeges. Csak a mű egésze fejezi ki a költő fő gondolatát. Hiába olvasunk tehát például a Madách-féle „Ember tragédiából” valamely színváltozást, akár a Faraó-jelenetet, akár a Miltiades-színt, akár pedig a fölébredés remek jelenetét: a költő mű lényegéhez,

az egész alkotás célzatához, a költő voltaképeni gondolatához, amelyre bennünket vezetni akart, csak akkor juthatunk, ha az egész művet, vagy legalább annak minden lényeges részét elolvastuk. Ha csak valamely részletet olvasunk, könnyen abba a hibába esünk, hogy egy fától nem látjuk meg az erdőt. Megeshet velünk, hogy a miért voltakép a művet olvasnunk kell, *az alapeszme*, számunkra elvész. Minél tökéletesebb a mű s minél szorosabban függnek össze az egyes részek, annál mulhatatlanabb követelmény, hogy végig menjünk az egészen.

Ha tehát valamely költői műfaj, például a dráma elméletét tárgyalom valamely osztályban: mindenekelőtt elolvastatom a legtökéletesebbnek vélt drámát. Mivelhogy szép műről van szó, amely arra hivatott, hogy gyönyört keltsen, arról gondoskodom, hogy az egész osztály műélvezethez jusson s abban meg ne akasztassék. A legjobb előadóképességgel bíró tanulók közt osztom ki a szerepeket s arra törekszem, hogy a lehető legjobb előadás érvényre emelje a művet. Az ily előadást csak mellőzhetetlen magyarázatokkal állítom meg a lehető legrövidebb időre, még pedig lehetőleg olyankor, mikor a cselekményben úgys bizonyos szünet következik be. Mert nem akarom a költő hatását közbelépéssel zavarni, sem a költő támasztotta hangulatot szétszlatni. A nehezen érthető részletek, szólamok magyarázata, bár ez ugyancsak fontos, mégis későbbre halasztható, kivéve, ha egyes részletek megértése nélkül az egész mű érthetlenné válik. De semmi részlet önmagáért nem oly fontos, hogy miatta az egész mű gyönyörködtető és eszmét keltő hatása folytonos aprólékosságokkal megzavartassék. S ne feledjük, hogy — ha az egész mű érthető és világos alkotás — egyes apró részleteinek homályossága dacára a tanuló az alkotás egészéről, lényegéről, mégis áttekinthető és egységes képet szerezhet.

Midőn így hatni engedtem a költői alkotást, következik a hatásról való beszámolás. Mindenekelőtt a dráma meséjét mondatom el s ez ismertetés kapcsán meggyőződést szerzek arról, hogy hol, mit és mikép nem értettek meg teljesen a tanulók. Itt nyílik alkalmam az összes részletek teljes megvilágítására. Következik ezután az alkotás taglalása. A műben szereplő alakok jellemzése. Midőn a szereplő alakok jellemét a tanító irányítása mellett a tanulók megállapítják, egyuttal bő alkalom nyílik a drámai jellemek méltatására. Életeleven példában mutatható be a jellemek következetessége, a költői jellemzési mód legfőbb törvénye. Bemutatható, hogy a jellemek megállapításánál legfőképen az illetők cselekedeteit kell vizsgálni. Megmagyarázható, minő a tragikus és ha vígjátékról van szó, minő a komikus jellem, egyáltalán mi a tragikum s mi a komikum. Különböző alakok példáin bemutatható a jellem és helyzet

tragikuma, vagy a jellem és helyzet komikuma. Megállapítható, melyek a mű főalakjai, mi teszi őket főalakokká s melyek a mellék vagy epizód alakok. Példákkal magyarázható a különböző jellemzési mód, az idealisztikus vagy realiztikus stíl, az egyéni vagy tipikus vonás. Kifejthető a drámai szerkezet minden törvénye. Mikép függnek össze egymással a különböző alakok s minő művészi szükségszerűség folytán kellett őket a műben szerepeltetni. Világos és szemléltető példán mutatható be a dráma tagolt-sága, az expositiotól egész a megoldásig. Ugyancsak példával világítható meg a költői igazságszolgáltatás, a jónak győzelme, a rossznak bukása. S végül megállapítható a költő alapgondolata, az egész mű eszméje.

Szóval egy bevégzett remek költő mű taglása alkalmat ad a tanítónak élénk szemléltető példában a műfajra vonatkozó összes elméleti tételek levonására. Emellett ez úgy eszközölhető, hogy kellő irányítás mellett maga az ifjúság vonhatja le magának az egyes tételeket.

Minden újabb olvasmány úgy választandó ki tervszerűen, hogy fejtegetése egyrészt kapcsolatban állhasson az előzővel, másrészt az előbbiből levont tanuságokat megszilárdítsa és kibővítse s a művek bizonyos nem nagy sorozatának elolvasása után a költészettan egész világa felölelhető legyen. Megjegyzem még, hogy a benyomások és ismeretek állandósítása céljából a művek tartalmi kivonata írásba foglalandó, valamint minden levont tétel is. *El nem olvasott, tehát az ifjúság előtt ismeretlen művek* kivonatainak és méltatásainak betanulását én a magam részéről mellőzendőnek vélem a költészettan tanításában, mert ez fölületességre szoktatja az ifjúságot.

De nem lehet e rövid és vazlatos közleményben a költészettan tanításának részletes és lépésről-lépésre példával megvilágított módját nyujtanom. Hiszen e sorokban csak jelezni akartam álláspontomat, s igen tisztelt Nagy László barátom szives engedelmével egy második cikkem számára tartom fenn magamnak a kérdés további fejtegetését.¹⁾

Palágyi Lajos.

¹⁾ Köszönettel vesszük a közölt fejtegetéseket s számítunk a folytatásra. Szerk.

A tanítóképző-intézetek értesítői.

Az 1901—1902. tanévről.

(Befejező közlemény).

Osztály- és tanítóképesítő vizsgálataink.

A tanítóképző-intézetek értesítői alapján, a mult tanév végén közgyűlésünk előtt, tanítóképzésünknek egy felelő fontos ügyéről, a gyakorlati kiképzésről írtam összehasonlító tanulmányt.

Mult évi közgyűlésünk a gyakorlati kiképzésre vonatkozólag nem hozott határozatot; újabb tárgyalásokra tűzte ki a tételt. Jó is volt, hogy így történt. Most előttünk fekszik az új tanterv, mely jóval tágabb teret nyújt a gyakorlati kiképzés intenzívebbé tételére. Egy év alatt próbát tehetünk; a nyert tapasztalatok alapján behatóbban vitathatjuk meg a kérdést, választmányunk kellő előkészítése alapján sikerebben oldhatjuk meg nehéz feladatunkat.

Osztály és tanítóképesítő vizsgálataink mai mivoltukban nem felelnek meg a tanárvilág kívánságának. Ugy vélem tehát, hogy hasznos dolgot művelek, ha most tanítóképesítő vizsgálatainknak legalább egyik fontos részéről ez értesítő alapján összehasonlító tanulmányt nyújtok lapunk olvasóinak.

A képesítő vizsgálatok eredményéről, mivel a legtöbb intézet az oklevélben, igen helyesen, általános osztályzatot nem tüntet ki, kimutatót nem nyújthatok. Ilyen formán vagyunk a vizsgálat lefolyásának mikéntjével is.

A vizsgálatok nivóját legalább részben mutatják a pedagógiai és mennyiségtudományi tételek, ezeket tehát egymás mellé állítom összehasonlítás céljából.

Neveléstan- magyar nyelvi tételek.

Baja. Áll. képző: A beszélő szerv szerkezete, betegségei és ápolása különös tekintettel a népiskolai tanulóra.

Budapest. Áll. tanítóképző: Az erkölcsi jellem képzésének fokozatos eszközei a népiskolában.

Budapest. Ranolder tanítónőképző: A népiskola mennyit tehet a művészi érzék fejlesztése érdekében?

Csik-Somlyó. R. kath. tanítóképző: Minő hatása van a jó iskolai fegyelmezésnek a tanulók későbbi lelki életére?

Csurgó. Áll. tanítóképző: Hogyan fejlesztheti a népiskola a tanulóban az igazságszeretet érzelmét?

Debrecen. Ev. ref. tanítóképző: Az imádság és énektanítás helye, szerepe és fontossága a népiskolai vallásnevelésben.

Eger. R. kath. tanítóképző: Az értelmes olvasás helyes vezetése.

Eperjes. Áll. tanítónőképző: Hogyan érvényesíti a tanító az iskolában azt az elvet, hogy: ne csak tanítsunk, hanem neveljünk is.

Eperjes. Ág. hitv. ev. tanítóképző: Mely módszer és minő eszközökkel szerezheti meg a tanító tanítványainak szeretetét és a szülők becsülését?

Esztergom. R. kath. tanítóképző: Rousseau Emiljének elvei a keresztény pedagógia szempontjából.

Győr. Áll. el. tanítónőképző: A szépérzék fejlesztése a népiskolában.

Győr. Kir. kath. tanítóképző: Mit kívánhat a társadalom a tanítótól?

Igló. Áll. tanítóképző: A gyermeki játékok pedagógiai méltatása.

Kiskunfélegyháza. Áll. tanítóképző: A tanító a közegészségügy szolgálatában.

Kolozsvár. Áll. tanítónőképző: Mi módon járjon el a tanító, hogy tanítványaiban a takarékosagra való hajlamot felkeltse és helyes irányban fejlessze.

Kolozsvár. Áll. tanítóképző: A hazaszeretetre való nevelés eszközei és módja a népiskolában.

Kőszeg. Kath. tanítónőképző: A keresztény nevelés főelve.

Léva. Áll. tanítóképző: Társas együttelés javára mely érzelmeket köteles az iskola a gyermekekben nevelni és fejleszteni — s hogyan teljesítheti a tanító ennemű hivatását.

Mármarossziget. Áll. képző: Mily szerepe van a játéknak és testgyakorlatnak a népiskolai nevelésnél.

Nagyenyed. Ev. ref. tanítóképző: Bethlen-Kollégium: Nincs kitüntetve.

Nagyszombat. R. kath. tanítónőképző: Mit kívánhat az egyház és haza a tanítónőtől?

Pécs. Püsp. tanítóképző: Miféle társadalmi és iskolaügyi okok gátolták 1868 óta az elemi népiskola V. és VI-ik osztályának, — melyet ezen évi XXXVIII. t.-c. kötelezővé tett, — kül és belterjes kifejlődését? és minő intézkedésekre és iskolaügyi átalakulásokra van szükség, hogy ezen, a népműveltségre oly fontos két osztály a jövőben valósággal kifejlődjék és hatását érvényesíthesse?

Pozsony. Áll. tanítóképző: Mire kell a tanítónak ügyelni, hogy tanításával a tanuló önmunkásságát előmozdítsa?

Pozsony. R. kath. el. tanítónőképző: Az iskolai fegyelem jelentősége, fenntartásának módja és eszközei a népiskolában.

Kidolgozható volt azonban a tanfelügyelő úr által mellékelt következő ítélet is: Fénélon „A nőnevelés” című munkájának pedagógiai méltatása a szerző életrajzi adatai kapcsán.

Szabadka. Áll. tanítónőképző: Hogyan gondolkodtak az elmúlt korok pedagógusai az értelemfejlesztésről és mi annak igazi módja?

Szarvas. Ág. hitv. ev. tanítóképző: A tétel nincs kitüntetve.

Szeged. R. kath. tanítóképző: A szemlélet és annak fejlesztése.

Székeskeresztúr. Áll. tanítóképző: A vallásosság és erkölcsiség lényege s a tanító teendői a valláserkölcsiségre való nevelés körül.

Zníóváralja. Áll. tanítóképző: A jellemfejlesztés és annak eszközei.

Budapest. II. ker. Áll. tanítónőképző: A Herbart-féle pedagógia főbb elvei.

Felső-Lövő. Á. h. ev. tanítóképző: A tétel nincs kijelölve.

Mennyiségtudományi tételek.

Baja. Áll. el. képző: 1. Egy trapézban az alap mellett fekvő két szög összege $111^{\circ}54'$, a különbsége $16^{\circ}37'40''$ Mekkora e két szög?

2. Ha egy derékszögű négyszög hosszasági oldalai 5, a szélességi oldalai 4 egyenlő részre osztatnak s a szemben fekvő osztási pontok egyenesekkel összeköttenek, az így előállott apró négyszögek kerülete $4\cdot95$ m.; ha az osztások ellenkezőleg úgy történnek, hogy a hosszúsági oldalak metszetnek 4 s a szélességi oldalak 5 egyenlő darabra, akkor minden kis négyszög kerülete $5\cdot4$ m. Mekkora az eredeti négyszög területe?

3. Egy egyenlő szárú háromszög alapja 6 dm; az alapnál levő szögek mindenike $36^{\circ}30'$. Mekkora a háromszög egyik egyenlő szára és a magassága?

4. Egy trapéz középvonala $2\cdot4$. A magasság a kisebbik alap és a nagyobbik alap úgy aránylanak, mint 3, 5, 7. — Mekkora a trapéz területe?

5. Két kocka köbtartalmának aránya 5:12. A kisebbiknek éle 8 cm. Mekkora a nagyobbiknak éle?

6. Egy üres golyó belső felszíne 600 m², külső felszíne 900 m². Mily vastag a falazata?

Budapest. Áll. el. képző: 1. Valamely egyenlőszárú háromszög alapja 12 méter, magassága 8 méter, ha az alappal egyenlőközű vonallal (transversalissal) az eredeti háromszöget két olyan részre osztjuk, hogy az elmetezett háromszögnek (kisebb háromszögnek) s az alatta levő trapézban a területe úgy aránylik, mint 7:9, mekkora távolságra van a metszővonal az eredeti háromszög alapjától és mekkora ezen metszővonalnak a Δ szárai között levő metszete? 2. Valamely egyenes gúla alapja szabályos ötszög, az ötszöghöz tartozó kör sugara $5\cdot4$ dm., a gúla oldaléle $8\cdot6$ dm., mekkora ezen gúlának felszíne és köbtartalma? 3. Valamely gömb felszíne rendre egy kocka, egy egyenlő oldalú henger és egy egyenlő oldalú kúp felszínével egyenlő nagyságú, azaz $78\cdot5$ dm²., mekkora az egyes testek térfogata? 4. Valamely egyenes csonka gúla alap- és tetőlapja szabályos nyolcszög, az alaplaphoz tartozó kör sugara $r = 3\cdot6$ dm., a tetőlapé $r = 2\cdot4$ dm., a csonka gúla magassága $6\cdot2$ dm., mekkora ezen csonka gúla térfogata? (A nyolcszögek területe a bennök alakítható deltoidok területéből számítandó ki).

Budapest. Ranolder róm. kath. tanítónőképző: Egy háromszög területe 2850 m², magassága 95 m. Ehhez hasonló háromszög magassága úgy áll az előbbi magassághoz, mint 6 az 5-höz. Mekkora ez utóbbi háromszög területe?

Egy derékszögű háromszög egyik befogója 15 m, átfogója 113 m. Mekkora e háromszög körül írható kör kerülete?

Egy henger alapkörének területe $1963\cdot4375$ m², a magassága 312 m. Mekkora a megfelelő négyzetes hasáb terfogata?

Csik-Somlyó. R. kath. képző: 1. Mennyibe kerül egy kertnek körül sáncolása, ha a kert hossza 96 m., szélessége 42 m., a sánc mélysége

0.8 m., szélessége fent 0.6 m., lent 0.4 m. s egy köbméternyi földnek kiásását és eltávolítását 6.65 koronába számítják?

2. Mennyi gabonát lehet tölteni egy oly négyzetes garatba, melynek felső éle 2.3 m., mélysége 2.5 m. és az alsó nyílás éle 1.5 dm.?

3. Hányszor több fordulatot teszzen ama kerék, melynek küllője 0.6 m. annál, melynek küllője 0.85 m. 469 méternyi uton?

Csurgó. Áll. képző: 1. Mekkora területű az a háromszög, melynek oldalai 65 m, 70 m, és 75 m.?

2. Mekkora a különbség egy kör és kerület területe közt, ha a kör átmérője 45.6 m egyszersmind a kerület kistengelye, a nagytengely pedig 58.4 m.?

3. Mekkora egy 32.5 m. élű kocka átlósíkjának területe?

4. Egy emlékoszlop alsó része négyzetalapú hasáb, a felső része henger. Mekkora a köbtartalom, ha a hasáb méretei 64.2 cm. és 120.5 cm., a henger átmérője 59 cm., magassága 150 cm?

Debrecen. Ev. ref. tanítóképző: Fejtessenek ki megfelelő példákban az 1-től 15 ig terjedő számokkal való oszthatóság szabályai, a tanítás menetének feltüntetésével.

Eger. R. kath. képző: 1. Valamely gömb 5.64 dm^2 . Mi lesz azon kúp felülete és köbtartalma, melynél az alap sugara egyenlő a gömb sugarával, magassága pedig háromszor nagyobb az alap sugaránál?

2. Szabályos hatoldalú hasábot, melynél az alap kerület 7.2 dm ., magassága 5.2 dm ., oly hengerré alakítunk, amelynek 5 dm . magasság mellett 12 dm^3 legyen a térfogata. Meghatározandó a henger alapjának sugara és a ket test köbtartalma közötti különbség.

3. Egy üres hengernél az alap sugara 1.09 dm ., a magasság 43 cm . Ebbe az üres hengerbe érintően egy 12 oldalú szabályos hasábot kell állítani. A hengerrel közös magasság mellett mennyi a hasáb köbtartalma?

4. 18.2 cm . sugaru gömbből 6.4 cm . magas gömbsapkát vágunk le. Meghatározandó ezen gömbsapka felülete, az alapját alkotó kör sugara és területe

Eperjes. Áll. tanítónőképző: 1. Egy kocka összes éleinek hosszúsága együtvéve 0.234 m . Mennyi a kockának felülete és köbtartalma? 2. Egy vasból öntött üres gömb külső átmérője 3.25 dm .; belső átmérője 2.83 dm . Egy dm^3 . (köbdeciméter) öntött vas súlya 7.2 kgr . Mennyi az üres gömb súlya? Megtöltve vízzel, mennyit nyom? (Megjegyzendő, hogy egy dm^3 víz = 1 liter = 1 kgr).

Eperjes. Ág. hitv. ev. képző: 1. Egy szabályos hatszög egyik oldala 23 dm .; mekkora a vele egyenlő területű kör kerülete?

2. Egy koci első kerekének átmérője 82.6 cm ., a hátulsó kerék területe pedig 1067.5146 cm^2 . Hányszor fordul meg a hátulsó kerek, mialatt az első 148 fordulatot tesz?

3. Egy dm^3 . ezüst-ötvényből hány drb ötkoronást vernek? Az ötkoronás átmérője 36 mm ., vastagsága 2.5 mm .

4. Egy egyenlő oldalú üres henger belső átmérője 27.6 cm . Mekkora az úrtartalma s mennyivel nagyobb a bele tökéletesen illő gömb köbtartalmánál?

Esztergom. R. kath. képző: 1. Egy derékszögű háromszög területe 750 dm^2 , befogóinak hossza 85 dm , mily hosszúak e háromszög oldalai? 2. Egy köralakú tónak az átmérője 40 m . A tó közepén van egy köralakú sziget, amelynek átmérője 9 m . Mily nagy e tó vízének a felszíne? 3. Egy egyenes kúpnak az oldalmagassága 26 cm , a tengelyháromszög területe 240 cm^2 , mily nagy e kúp felülete és köbtartalma? 4. Egy köralakú víztartónak az átmérője 8.8 m . Ezen víztartóból percenként 25 liter víz folyik ki, mennyire fog a tartóban a víz felszíne $7\frac{1}{2}$ óra alatt leszállani?

Győr. Áll. el. tanítónőképző: a) Mennyibe kerül egy szabályos nyolcszög alappal bíró 3.82 m . magas, 0.48 m . sugaru és 0.96 m . élű gránitkockára állított márvány emlékoszlop anyaga, ha a gránit m^3 -je 174 korona, a márvány m^3 -je pedig 195 korona? b) Mennyit ér egy négyzet alapú és 75 mm . magasságú arany csonka piramis, ha az alsó alap éle 32 mm , az alsó és felső alap éleinek aránya $1\frac{1}{3}$ és ha 1 kg . színaranyból 328 drb. 10 k -ást vernek? c) Egy $1\frac{1}{2} \text{ m}$. magas vasból készült egyenes körkúp 45 kg -ot nyom, mekkora az alap sugara, palástja és köbtartalma? d) Valamely egyenlő oldalú hengerbe egyenes kúpot és gömböt szerkesztünk; mily arányban van a kúp, a gömb és a henger: a) felülete? b) köbtartalma?

Győr. Kir. kath. képző: 1. Egy sor kockában az első 1 dm^3 , minden következő kétszer akkora, mint az előtte való, mekkora a 13 . kocka éle? — 2. Valamely négyzetes alapú gúla alapéle 6 dm , testmagassága 4 dm , mekkora a felszíne és a köbtartalma? — 3. Valamely kúphoz hasonlő fenyőfának alsó átmérője 6.2 dm , hossza 18 m , mekkora a súlya, ha a fajsúly 0.7 ? — 4. Valamely templomnak 5 kupolája van. A középső nagy kupola átmérője 14 m , a négy egyforma nagy kisebb kupoláé 4 m , mennyi bádogra van szükség, ha a behajlításokra még 12% -ot számítunk hozzá?

Igló. Áll. képző: 1. Folyosó virágok számára deszkából derékszögű paralellopipedon alakú vályut szögezünk össze. A fenékre s a 2 oldalra $1-1$ drb 450 cm . hosszú, 20 cm . széles, 1.5 cm . vastag deszkát, a vályu két végét képező oldalfalakra pedig ugyanoly vastagságú, egyéb méreteivel éppen oda illő 2 deszkadarabot használunk. a) Mily összeillesztés mellett kapjuk a lehető legnagyobb űrtartalmú vályut? b) Mekkora ez az űrtartalom? c) Ha 1 dm . deszka 3.5 f -be kerül, mit fizetünk a deszkákért?

2. Hány olyan fenyőszálat lehet fölrakni egy vasúti teherkocsira, melyek 6 m . hosszúak, egyik végükön 45 , a másikon 25 cm . átmérőjük? A fenyőfa fajsúlya 0.66 g , egy kocsira legföljebb 100 q . súlyt raknak.

3. A föld köbtartalma Bessel szerint $1,082,841,315,400 \text{ km}^3$. Hazánk területe $324,016 \text{ km}^2$. Hány $\%$ -a ez a föld felületének?

4. A szövőgyár kéménye 10 m . magas, szabályos 6 oldalú csonka gúla; az alsó alaplapp éle 2 , a felsőéi 0.5 m . hosszúak. Belső nyílása csonka kúp, melynek alsó körlapja 1 , felső körlapja 0.5 m . átmérőű. Ily építéseknel — a romlást s a vakolatot is figyelembe véve — 310 drb téglát számítanak 1 m^3 falazatra. Hány drb téglá kellett a kéményhez?

Kiskunfélegyháza. Áll. képző: 1. Valamely fatörzs egyik végén 17 dm., a másikon 23 6 dm. vastagságot mérhetünk körül, a fa hossza pedig 7 m. Milyen súlyú e fatörzs, ha $1 \text{ dm}^3 = 0.52 \text{ kg}$.?

2. Egy gömbhéj térfogata 59.6 cm^3 , milyen nagy a belső gömb átmérője, ha a külsőé 1.8 dm.?

Kolozsvár. Áll. tanítónőképző: 1. Levezetendő a csomakagúla térfogat számítására vonatkozó képletek egyike, s a levezetett képlet alapján kiszámítandó annak a homokrakásnak a térfogata, melynek alapja olyan, mint egy egyenes állású négyzetes alapú csomakagúlaé, méretei pedig a következők: alapéle 5 m. 20 cm., tetőéle 3 m. 7 cm., magassága 80 cm.

2. Egy négyzet, két, szemközt fekvő oldalát 3 m. és 6 cm.-ről megnyújtjuk. Az így keletkezett parallelogramma területe 210 m^2 , mekkora az átlója?

3. Valamely egyenes állású körkúp, melynek magassága 1.4 méter, az alapjával párhuzamos sikkal két egyenlő térfogatú részre osztandó. Az alapítól számítva milyen magasságban kell el metszeni?

4. Egy kör, melynek területe 10 négyszögöl, fölcserélendő egy egy olyan ellipszissel, melynek kis tengelye a körterület átmérőjének $\frac{2}{3}$ része.

Kolozsvár. Áll. képző: a) Mennyibe kerül egy öntött vasrud, mely hasábalaku s hossza $9\frac{4}{5}$ m., szélessége 3 dm., vastagsága 0.78 dm.; egy kg. ára 48 fillér. (Az öntött vas fajsúlya = 7.21)? b) Két hl. köbtartalommal bíró boroshordót akarunk készíteni, mekkorának kell venni a belső bosszuságát, ha közép átmérője 9.7 dm. és fenékatmérője 6.8 dm. lesz? c) Mennyit ér egy kúpalakba feltöltött gabonahalmaz, métermázsáját 18 korona 70 fillérbe számítva, ha a kúp alaplapjának kerülete 34 m., magassága 1.5 m. s 1 hl. 80.5 kg.-ot nyom? d) Egy szabályos csomakagúlának alapjai négyzetek; egyik négyzet kerülete 2 m. 7 dm., a másiké 1 m., 9 dm.; egyik oldaltrapéz magassága 3.2 m., mekkora ezen csomakagúla felszíne?

Kőszeg. R. kath. tanítónőképző: 1. Egy 1.8 m. széles és 3 m. hosszú horgolt terítő sávokból áll, melyek 9 cm. szélesek, hány m. sáv szükséges a terítő és mennyibe kerül, ha méterjeért 80 fillért kell fizetni?

2. Mennyit ér 36 hordó aprószőlő, ha 1 hordó $37\frac{3}{4}$ kg.-ot tartalmaz és 1 kg. 1.08 koronába kerül?

3. Egy borkereskedő $7\frac{3}{4}$ hl. bort vegyít: a 24.2 korona és $2\frac{1}{2}$ hl.-t a 26.7 korona és eladja literét 34 filléren; mekkora a nyereség?

4. Egy kereskedő $643\frac{1}{2}$ m. posztót $19\frac{3}{4}$ koronájával vett, egyegy m.-t úgy ad el, hogy a vétel árának $\frac{1}{10}$ -ét nyeri, mily drágán adja méterét és mennyit nyer?

Léva. Áll. képző: 1. Mennyibe kerül egy 50 m. hosszú, 0.75 m. mély, fönt 1.60 m., lent pedig 0.80 m. széles árok kiásása, ha minden m^3 0.84 koronába számítatik.

2. Valakinek két szántóföldje van; az egyik téglalapú, a másik meg négyzet. A téglalapú területe 3-szor akkora, mint a négyzeté. Mekkora a négyzet egyik oldala, ha a téglalapú szántóföld oldalai 2844 és 237 m. hosszúak?

3. Mennyibe kerül egy $2\frac{4}{5}$ m. átmérőjű léggömbhöz megkívántató kelme, ha minden m^2 $5\frac{1}{3}$ koronába kerül?

4. Egy téglalapnak hosszabbik oldala $3\frac{1}{3}$ -szor hosszabb, mint a rövidebbik. Ha mindegyik oldalát 2 m-rel megrövidítjük, területe 360 m^2 -rel lesz kisebb. Mily hosszúak a téglalap oldalai?

Mármaros-Sziget. Áll. képző: 1. Mily nehéz ama üres rézgolyó, melynek belső átmérője 0.64 m., ha a réz vastagsága 0.012 m. és fajsulya 8.5?

2. Mennyibe kerül egy hatszögalakú szoba kipadolósa, ha a szoba egyik oldala 4.72 m., a deszkák hossza 3 m., szélessége 0.345 m.; egy szál deszka 1.65 korona és az asztalosnak 1 m^2 -ért 1.12 koronát fizetnek?

3. Hány hl. búza fér azon búzaverembe, melynek mélysége 7.6 m., ha alul 5.18 m. magasságig henger, azonfelül pedig csonka kúp-alakú s a csonkakúp alsó átmérője 4.78 m., felső átmérője pedig 3.16 m?

4. Mennyibe kerül egy 12 m. mély és 14 m. széles kút ásatása, ha 3 m. mélységig 1 m^3 -nyi földet 1.2 koronáért ásnak és hordanak ki, minden következő 3 m. mélységből pedig 45 fillérrel drágábban. Az ásítás ára laza föld után értendő, mely úgy aránylik a tömött földhöz mint 3:2?

Nagyenyed. Ev. ref. Beth. Coll. Nincs kijelölve.

Nagyszombat. R. kath. tanítónőképző: a) Bizonyos falu mellett kör-alakú tó fekszik, átmérője 6 m. 3 dm.; minthogy e tó a falu szükségletéhez képest kicsiny, azt nagyobbítani szándékoznak akként, hogy az átmérő 8 m. 4 dm. legyen. Mennyivel nagyobbodott ez által a víz felülete?

b) Valamely kerülékalakú virágágy hossza 36 m., területe pedig akkora, amekkora egy négyzet alakú virágágyé, melynek egyik oldala 3.22 m.; mekkora a kerülékalakú virágágy kis sugara?

c) Oly ezüstserleget, melynek oldala 1.5 dm. hosszú, fölül 1.2 dm. és alul 0.8 dm. széles, belül megaranyoznak; hány K-ba fog a serleg megaranyoztatása kerülni, ha egy-egy dm^2 -ért 8.70 k-t számítanak?

Pécs. R. kath. képző: I. Egy adott egyenes végpontjára merőlegest állítani s az eljárást síkmértani tételekkel igazolni.

II. Adva van egy tetszés szerinti háromszög, ezen háromszög alapvonalára a háromszöggel egyenlő területű négyzetet kell állítani. — A feladat közönséges számokban felvett példa által is megfejtendő. — A feladat taglalása kívánatos.

III. Egy négyzet egyik oldala (a) mekkora a kétszer akkora területű négyzetnek átlója? A feladat úgy is megfejtendő „a” = 3-al.

IV. Egy henger alakú literes kanna 1.2 dm. magas, mennyi pléből készült ezen kanna?

V. Mekkora sulya van azon gömbalaku ólom-puskagolyónak, melynek átmérője 6.4 miliméter, ha az ólom fajsulya 11.33?

VI. Egy egyenlőszáru derekszögű háromszögre, melynek átfogója 2.5 dm. egy gúlát építünk, melynek magassága egyenlő az alaplap területével; mekkora ezen gúla köbtartalma?

$$\text{VII. } \frac{2}{x} - 1 \frac{3}{y} = 1 \text{ és } \frac{5}{x} - \frac{4}{y} = 6; \text{ ezen egyenletrendszer}$$

x-jének és y-jának értékei összeadandók s az így nyert szám legyen egy kockának belső átlója. Mily nagy a kétszer akkora köbtartalmú kockának átlója?

VIII. $x^2 - 7x + 10 = 0$. Ezen egyenlet két gyöke legyen két koncentrikus kör sugara. Ha a körök között lévő gyűrűre egy üres oszlopot építünk, mely hat és fél méter magas, hány téglára van ezen oszlophoz szükség, ha minden téglá 3 dm. hosszú, 1·7 dm. széles és 1·2 dm. vastag egyenes hasáb. Az egyenlet gyökei decimétereknek veendőek.

Pozsony. Áll. tanítónőképző: 1. Hány cm^2 bádoglemez kell egy csonka-gúla-alakú négyzetes tejeskannához és hány liter fér bele, ha az alsó négyzet oldala 22 cm.; a felső nyílásé 11 cm., az edény magassága 30 cm. Az oldaltrapézek magassága 30·5 cm. (és a kiegészített gúla magassága összesen 60 cm.)

2. Milyen nehéz az a márványhenger, amely egy $84\cdot722 \text{ dm}^2$ felszínű ládába fér épen bele? A láda hossza 3-szor akkora, mint a szélessége (fajsúly: 2·7)

3. Valamely bükkfa-korong, melynél az alaplap küllője 12 dm., felszínének mértékszámá egyenlő köbtartalmának mértékszámával. Mekkora a korong súlya? (Fajsúly 0·9).

4. Mekkora ama gömb felszíne és köbtartalma, mely kockába van foglalva? A kocka átlósíkjának (derékszögű négyyszög) felszíne: $855\cdot69624 \text{ cm}^2$. (A számításnál $\sqrt{2}$ három tizedessel és a π 3·1416-nak veendő).

Pozsony. R. kath. tanítónőképző: Hány cm^2 bádoglemez kell egy csonka gúlaalakú, felül nyílt négyzetes petroleum kannához, és hány liter petroleum fér bele, ha az alsó négyzet oldala 22 cm.; a felső nyílásé 11 cm.; a kanna magassága 30 cm.?

Egy kocka éle 30 m.; mekkora *a*) a lapokat érintő, — *b*) az éleket érintő, — *c*) a csúcsoakat érintő gömb köbtartalma?

Mekkora a súlya azon üres vasgömbnek, melynek átmérője 24 cm.; falazatának vastagsága 4 cm. és a vas fajsúlya 7·2?

Valamely hengernek átmérője és magassága 1 m. Ezen hengerből kivágatik egy hasáb, melynek alaplapja a henger alapkörébe írható négyzet; magassága a henger magasságával megegyezik. A hengerből fennmaradt rész kockára gyuratik. Mekkora ezen kocka éle?

Mennyibe kerül egy gömbnek megaranyoztatása, ha 1 m^2 megara-nyozásáért 1 koronát fizetnek és ha a gömb köbtartalma egyenlő oly hordó köbtartalmával, melynek fenékatmérője 4·5 dm.; öblösségi átmérője 6·2 dm.; a hordó hossza pedig 8 dm.?

Szabadka. Áll. tanítónőképző: 1. Egy négyzet alappal biró hasáb alakú edényben, melynek alapéle 3 dm., 75 cm. magasán áll a víz; mily magasán fog állani akkor, ha abba 5 egyenlő nagy 6 cm. átmérőjű golyót teszünk?

2 Mily súlyú vas anyag szükséges egy 4 m. hosszú csőhöz, melynek nyílása 2 dm. széles és fala 1·5 cm. vastag?

3. Egy 96 cm^2 felületű kocka az egyik sarkán megpördítve mily nagy képzelt tengely körül forog?

4. Mekkora egy 5 m. sugaru gömb legnagyobb köre felé szerkesztett egyenoldalu kúp köbtartalma?

Szarvas. Ág. hitv. ev. képző: Nincs kitüntetve.

Szeged. R. kath. képző: *a)* Valamely 14 m. 3 dm. hosszú és 2 m. 2 dm. széles folyosót kőlapokkal kell kirakni. Hány kőlap szükséges, ha mindenik 3 dm. hosszú és 2 dm. széles? *b)* Mi annak az egyenoldalú háromszögnek az oldala, melynek területe 2 m^2 ? *c)* Hány dm^2 pléh-lemez szükséges egy hengerhez, mely 3·2 m. hosszú és 12 cm. széles? *d)* Valamely sörkádön a felső kerület átmérője 1·8 méter, a magasság pedig 1·5 m., hány hektoliter e kád?

Székesváros. Áll. képző: 1. Tornaversenyen a súlydobáshoz használt vasgolyó súlya 7·5 kg.; mekkora a köbtartalma, sugara és felszíne, ha tudjuk, hogy a vas fajsúlya 7·2? — 2. Valamely kocka átlója, vagyis a két átellenes csúcs összekötő egyenese 8·8 dm.; keressük a kocka élét, valamint a kockába helyezhető érintő gömb sugarát és felületét — 3. Egy csonkakúp alakú érclemez edény nagyalapkerülete 5·7776 m., kisalapkerülete 4·61 m., oldalmagassága 0·925 m.; hány m^2 érclemez szükséges az edény elkészítéséhez s mennyibe kerül ha 1 m^2 -ért 5 koronát számítunk? — 4. Valamely négyzetes alapú ércgúla, melynek alap-átmérője 6 dm., egyik oldalele 5 dm., ezen gúla kockaformába öntendő; keressük a kocka egyik élét és felületét?

Sopron. Ág. hitv. ev. képző: 1. Hat személy számára kör alakú asztalt kell készíteni; milyen nagy legyen a sugara, ha az asztal kerületén egy-egy személy számára 6·86 dm.-t számítunk? Az egyes személyeknek megfelelő asztal területet más-más fanemmel borítják (fornirozzák). Mily nagy egy ilyen kör csikk területe?

2. Egy ledöntött faderék hossza 14·5 m. vastagabb felének kör lapja 12·56 dm. kerületű; míg ellenkező lapjának kerülete 9·42 dm. Mit kapok e fáért, ha 1 m^3 -nek az ára 9 korona?

3. Egy új gyümölcsös kertet akarok alakítani. A kert hossza 128 m., szélessége 68 m. Beültetés előtt 8 dm. mélységre felforgattatom (rigoliroztatom) ez alkalommal egyenletesen beszórva 14 m^3 thomasz-salakot (műtrágya) használok fel. Hány % műtrágyát nyert a felforgatott föld?

4 96 q nyers vasból hány drb 8 cm. átmérőjű tömör gömb alakú ágyúgolyót lehet önteni? (A nyers vas fajsúlya 7·8).

Zníóvárálja. Áll. képző: 1. Két háromszög alakú rét területe között $13\frac{3}{4}$ ár különbség van. Alapjaik egyenlők, de magasságaik 27, illetőleg 49 m.-el kisebbek alapjaiknál. *a)* Mily hosszú mindegyiknek alapja és magassága? *b)* Hány m^2 mindegyiknek területe? Hány nap alatt kaszálja le a nagyobbikat 16 kaszás 12 órai munkaidőben, ha a kisebbiket 20 kaszás 4 nap alatt 10 órai munkaidőben kaszálta le?

2. Egy der. paralell alakú kertnek egyik oldala, egy szab. hatszög alakú gyakorlóter oldalával egyenlő nagy, másik oldala pedig egy négyzet alakú gyümölcsös oldalával egyenlő. A két négyszög kerítésének összege a hatszögeivel egyenlő, holott különbségük ennel 608 m.-el kisebb. Mekkora mindegyiknek kerítése és területe?

3. Egy négy oldalú szab. gúla bármely alapéle a (220 m.), oldalelei s (155 m.) hosszúak. *a)* Hány m^3 a köbtartalma? *b)* Hány m^2 a felülete?

4. Egy M (175 m.) magas hatoldalú szab. gúlából, melynek bármelyik alapéle R (148 m.), M (23 m.) magas részlet letört. *a)* Mekkora a megmaradt csonka gúla felső alapéle? *b)* Mekkora a köbtartalma? *c)* Mekkora a felülete?

Budapest II. ker. tanítónőképző. 1. Valamely egyenlő-száru háromszög egyik szára úgy aránylik az alapjához, mint 5:6, magassága 24 m.; mekkorák az oldalai és területe?

2. Mekkora azon egyenlő-száru trapéz területe melynek párhuzamos oldalai 9.6 és 6.8 m. hosszúak s egyik szára 7.2 m.?

3. Valamely körben két húrt huzzunk, az egyik 60 cm. a másik 50 cm. hosszú, az utóbbinak távolsága a kör középpontjától 5 cm.-rel nagyobb, mint az előbbié; mekkora a kör sugara, kerülete és területe?

4. Két kocka élei úgy aránylanak egymáshoz, mint 2 : 3, felületeik különbsége 270 cm², mekkorák éleik, felületük és köbtartalmuk?

5. Egy gömböt a középpontjától 2.7 dm. távolságban egy síkkal átmetszünk, mekkora a metszési idom felülete, ha a gömb sugara 5.4 dm?

Felsőlövő. Ág. hitv. képző: Nincs kitüntetve.

A múlt évben az összehasonlítás eredménye egy nagyon is tarka képet nyújtott a gyakorlati kiképzésről. Amint a neveléstudományi és mennyiségtani tételek mutatják, ezen a téren a nívó eléggé egyenletes, a különbségek nem szembeötlők.

A mennyiségtudományoknál utánzásra méltók azok a tételek, ahol a geometriai adatok valamely szamtani példa végeredményében vannak megadva. Erre bő alkalom nyílik különösen az egyenletek gyökeinek keresése által. A gyorsított menetű képesítő vizsgálataink mellett szinte megnyugtató a tanárra nézve, ha ilyen összetett, kettős célt szolgáló geometriai példák megfejtéséből ítélheti meg a jelölt készségét, adhatja meg az osztályzatot.

* * *

Épen most kapom a Magyar Tanítóképző V-ik számát. *Barcsa János* az osztályvizsgálatokról értekezik. Ez alkalomszerűen jön. Lássuk csak mit mond. „A képesítő vizsgálati rendszer megjavítása előtt az osztályvizsgálatok reformálására hívja fel a figyelmet.” Eddig egyetértünk. Kétféle osztályvizsgálatot óhajt: *a)* egy-egy szigorló osztályvizsgálatot a félév és a tanév végén, erre 10—10 napot óhajt fordítani. E vizsgálat nem volna nyilvános; *b)* egy nyilvános két napra terjedő vizsgálatot a tanév végén a szülék s tanügybarátok kedvéért.

„A nyilvános, (kénapig, tehát osztályonként egy-egy félnapig tartó) évvégi nyilvános vizsgálatnak az a feladata, hogy a szülék és a tanügy iránt érdeklődő közönségnek lehetővé tétessék, hogy évenként legalább egyszer bepillantassanak az iskola életébe.” Ezen a vizsgálaton „a tanár ne arra törekedjék, hogy az egyes növendékek ismeretének a mértékét kutassa, hanem inkább az a cél lebegjen szeme előtt, hogy a szülék és a közönség előtt a tanításnak a képét bemutassa, a kérdések úgy irányoztassanak, hogy a vizsgálaton mintegy dióhéjba szorítva a végzett tananyagot bemutassa a tanár és pedig tervszerűen előre átgondolt, minta-

szerű, kerek formában.“ Vagyis más szóval tartunk egy vizsgát a közönség kedvéért; itt jól megfontolt, tervszerűen előkészített anyagból tündököltessük növendékeinket, hogy a ragyogó kép után a szülék s tanügybarátok „az iskola szelleméről némi fogalmat alkothassanak“; mert csak nem hagyom a nyilvánosság előtt pirulni azt, aki valamiből felelni nem tud; azt feleltetem hát, akiben bízhatok.

A tanítóképző intézet komoly pályára előkészítő szakiskola. Növendégeit az egész országból kapja, csekély a helyi növendékek száma, így hát a szülék, no és egy-két tanügybarát kedvéért sincs értelme a nyilvános vizsgálatnak, épen az intézet komoly voltánál fogva.

A népiskoláknál, a polgári és felsőbb leányiskoláknál sincs semmi értelme a manapság divó egy pár óráig tartó porhintő, csillogtató, parádés vizsgának, maguk a tanulók, tanárok is elítélik, csak azért tartják meg, mert úgy szokás: annál kevésbé volna hát értelme az ilyen vizsgálatnak komoly szakiskolánál. A hatóságok s a tanügybarátok, a szülék érdeklődését nem az ilyen tündököltető vizsgálatokkal kell megnyernünk, hanem először az intézet kitartó, évtizedekre szóló komoly munkájával, melynek hatása a haza polgárainak szellemi emelésében nyilvánul; (amit a mi növendékeink szüleinek nagyobb része meg sem tud ítélni), másodsor nyilvános egyházas s hazafias évnnyitó, évzáró ünnepélyek, hangversenyek stb. tartásával. *A tanítóképző-intézetekben tehát a félnapig tartó (én szerintem parádés) nyilvános vizsgálatok tartásának híve nem vagyok.*

Másként állunk a szigorló vizsgálatokkal. Egyet értek *Barcsa Jánossal* abban, hogy itt *nem a tanuló zaklatása a fő cél, hanem az, hogy a tanuló az egész évi tananyagot összefoglalja és mélyen az emlékezetébe vésse.* Töröljük el a mai tárgyaként 1—2—3 óráig tartó cenzoros osztályvizsgálatokat, helyettök huzamosabb ismétlésből álló szigorlatokat tartunk.

Az ismétlések *befejezése előtt* állapítsa meg a tanári kar a mutató közű tanulmányi eredményt, adjon ez alapon, ha úgy látszik jónak, alkalmat a szaktanárok lelkiismeretének megnyugtatósára s a felelősség terhének megosztására azzal, hogy az elégtelenre álló, esetleg jobb osztályzatra törekvő tanulók a teljes tanári kar előtt alaposan s behatóan megvizsgáltassanak, itt aztán nagyon természetesen nem a tanuló zaklatása a cél. Hanem atyai szereteten alapuló igazságos szigor alkalmazása alapján meg kell győződünk arról, hogy a tanuló az egész évi anyagot mennyire tudja, javíthat-e 2 hónapi ismétlés alapján, avagy osztályismétlésre utasítandó?

Sem a féléves, sem a harmadéves megszakításoknak nem vagyok híve. Most az év végén az egész anyagról amúgy is számot kell adnia a tanulóknak, tanárnak egyaránt. Ebben a tekintetben az az én véleményem, hogy minden szaktanár egy-egy ismeretkör befejezése után tartson óránként 3—4 leveles részletekre terjedő, az ismeretek teljes elsajátítását célzó ismétlést. Ezután ugyanazon ismeretkört vegye át egyszerre. Ez utóbbi ismétlés legyen az értelmi színvonal emelésére az önálló gondolkodás fejlesztésére való szellemi gimnasztika; az ész köszörűköve. Az év végén tartsunk legalább 4 hétre terjedő szigorlatot, melyen át folyton

ismételünk úgy, hogy az évi anyagot először kisebb, majd nagyobb részletekben, majd összefüggő teljes egészében vegyük át.

Ezen eljárás mellett adhatunk a tanulók szorgalmáról, magaviseletéről, előmeneteléről annyszor értesítőt, ahányszor jónak látjuk

Az év végén tartandó szigorlatokon felesleges a cenzor. Jöjjön az igazgató, a felettes hatóság, (nem bánom még a szülő s a tanügybarát is) akkor, s annyszor, ahányszor jónak látja. Itt van alkalma valódi s nem előkészített képet szerezni az intézetről s a tanárról s e tanulmányról egyaránt.

Képesítő vizsgálataink sem elégíthetnek ki bennünket, mert mint a múlt évben kifejtettem, azok nem eléggé behatók, nem eléggé alaposak s ezek mellett a tanulóknak nagyon nehezek. Felette sok a tárgy, és kevés a vizsgálatra szánt idő. Egy óra lefolyása alatt 20 tárgyból kell megvizsgálni egy növendéket. Milyen lehet ez a vizsgálat?

Arra kell tehát törekednünk, hogy a képesítő vizsgálatot megfelelő dőközökben tartandó részekre osszuk.

A debreceni ev. ref. tképző-intézet értesítője szerint: „a tanítóképeségi vizsgára jelentkezettek közül *egész vizsgát* óhajtottak tenni öten, *első részvizsgára* jelentkezett 1, *második részvizsgára* 8“. A debreceniek példája megfontolásra méltó.

Igaz, hogy a miniszterium csak 1900 ban adott ki új képesítővizsgálati szabályzatot; de az is igaz, hogy ez a szabályzat a vizsgálatok lenyegére döntő változást nem gyakorolt, se nem ártott, se nem használt. Egészen másként ütött volna ki a dolog, ha a szabályzat kiadása előtt az összes intézetek véleményét is meghallgatták volna, mint ezt a tantervvel tették.

A múlt évi közgyűlésen határozott megállapodásra nem jutottunk; de egyet értettünk abban, *hogy a mai vizsgálati rendszer tarthatatlan*. Nem is szabad addig nyugodnunk, míg célt nem érünk. *Reformálni kell mind az osztály, mind a képesítővizsgálatokat*.

Egyesületünk tartsa napirenden ezt a kérdést. Amint megadta fáradságot nem ösmerő munkájával az új s általában kedvezően fogadott tanterv alkotásához a *jó alapot*, úgy kövessen el minden lehetőt, hogy a jó tantervhez méltó vizsgálati rendszer is csatlakozzék.

Sopron.

Simkó Endre.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

„Magyar népdalok“ gyűjteménye zongorára. Irta Zoltai Mátvás.

Pedagógiai szempontból komoly munka áll előttünk, mely méltó társként sorakozik a szerzőnek ugyancsak ilyen című és irányú, azonban hegedűre írt művéhez.

A mű előszavának ide vágó sorai megegyeznek azzal a közmegegyőződéssel, hogy magyar zongoraiskoláinkban, zongoratanulmányainkban a magyar népdalnak el kell foglalnia megillető helyét. A zongorajáték elemeit, de művészetét is magyar népdal-motivumokon is kell elsajátítania a magyar tanítványnak.

A szerző komoly tudással és lelkiismeretes munkával értékes anyagnak értékes és érdekes feldolgozásával nagyban hozzájárult a fenti cél eléréséhez. Mindjárt legelején, legelemibb alakjában is szabatos feldolgozással kell hogy hallja a tanítvány a magyar népdalt. Ilyen, megnevezésre méltó, instruktív irányú feldolgozását a magyar népdalnak Bartalustól, Bauer Lajostól, Tisza Aladártól (Langer V.) és Erneytől (új-zongoraiskolájában) ismerem. Ezek mellé egy rangra helyezhetjük Zoltai Matyásét is. Vannak még kezdő zongorázók számára könnyű modorban átírt népdalok, ezek már azonban előiskolái akarnak lenni a mindennek felett álló cigányos modorú letéteknek, szűkített hetes akkordokkal alaposan megtűzdelve, hallatlan basszus vezetéssel s egyéb előnyös zenei tulajdonságokkal iparkodnak éreztetni velünk a füst szagot.

A szóban forgó mű javára hozom föl, hogy ifj. Klein Mór kiadásában igen finom, izléses kiállításban s aránylag olcsón jelent meg. Eddig még csak két füzet jelent meg belőle, a harmadik még sajtó alatt áll.

Az egyes darabok a legkönnyebb 5 hangúaktól kezdve föl a közepnehézségükéig három-három számból álló, (lassu, mérsékelt és gyors tempóban) a népdalegyvelegekre emlékeztető csoportokban vannak nehézség szerint fokozatosan elrendezve. Maga a progresszív egymásután olyan, hogy bármely zongoraiskolába teljesen beilleszthető. Az ujjazat egyszerű és helyes.

Ezek után rámutatok még a műnek csekély számu s e mellett kevésbé lényeges fogyatkozásaira is.

Összhangzattani, vagy pedig szólamvezetési szempontból a következő helyeket kifogásolom:

I. füzet, 8. oldal. II. csoport 3-ik számában a basszusnak a 11-ik ütenyben előforduló harmonikus képlete után a fül a hetednek (c-nek) feloldását mindjárt a 12-ik üteny első nyolcadában várja. Tehát a 12-ik ütenyben a basszus helyesebben így volna:

$$\parallel h - g - h - \bar{d} \parallel.$$

I. f., 10. o., III. csoport, 3. sz., 14-ik ütenyében a basszus akkordszerű képletébe a „d” nem illeszthető. Az egész üteny egy akkordba foglalva az V-ik hangfokon nyugszik s a domináns jelleget a nem is átmenő, hanem határozottan harmonikus hangképen kezelt „d” teljesen elrontja. A basszus helyesebben tehát:

$$\parallel e - A - a - g \parallel.$$

Minthogy azonban ez ujjáttevés nélkül nem játszható, pedig ebben a dalban a szerző az ujj alá- és felültevést alkalmazni még nem akarja, a basszus ajánlatos vezetése tehát így lenne:

$$\parallel e - a - g - a \parallel.$$

I. f., 11. o., IV. csoport, 1. sz., 14. ütenyében az „e“, mint a „ā“-nek felső váltakozó hangja elvetendő, s esetleg „ā“-nek alsó váltakozó hangjával: „cisz“-szel cserélendő fel úgy harmóniai, mint ellenpontozattani okoknál fogva.

Rithmikájára és beosztására a következő megjegyzéseim vannak:

I. f., 16. o., VII. csoport, 1-ső számában az üteny helyesen $\frac{2}{4}$ -es, maga a dallam azonban, de a szöveg is kettősen nem tagolható. Mutatja azt maga a szöveg:

Lám meg- | mondtam | kis ger- | lice... stb.

Ez oly határozott négyes beosztás, hogy külön érvelésre nem szorul:

Lám megmondtam | kis gerlice... stb.

Tehát két két üteny a szótagoknak megfelelőleg egybe vonandó s így minden egyes üteny nem 2—2 negyed, hanem 4—4 nyolcad hangjeggyel, vagyis 4 szótaggal töltendő ki.

Vannak rá esetek, különösen a tankönyv elején, a midőn a növendék csak egész ($\frac{4}{4}$ -es) vagy fél ($\frac{2}{4}$ -es) hangjegyekkel játszik, a daloknak periodikus, motivumszerű, a szöveghez illő helyes tagolását kisebbiteni kell, akkor is azonban két, illetőleg a kisebbités természetének megfelelő számú ütenynek egymáshoz, jobban mondva egygyé való tartozását a kellő jeggyel kell feltüntetni. Erre itt azonban semmi szükség sincsen, mert már előzőleg előfordultak dalok $\frac{1}{8}$ -értékű hangjegyekkel.

Ehhez hasonló érdekes eset a II. f. 7. o. II. csop. 2. sz. — „Vagyok olyan legény, mint te“... népdal ritmusa:

$\overset{\vee}{\vee}$ $\overset{\vee}{\vee}$ $\bar{}$ $\bar{}$ $\overset{\vee}{\vee}$ $\overset{\vee}{\vee}$
 | Vagyok olyan | legény, mint te, |

$\overset{\vee}{\vee}$ $\bar{}$ $\bar{}$ $\overset{\vee}{\vee}$ $\overset{\vee}{\vee}$
 | Vágok olyan | rendet, mint te... | stb.

Zeneileg a rövideket $\frac{1}{8}$ -s, hosszúakat $\frac{1}{4}$ -értékű hangjegyekkel kifejezve egy egyszerű páratlan $\frac{3}{4}$ -es ütenyt kapunk, az ütenynem természetéhez illő következő zenei hangsúlyozással:

$\hat{}$ $\overset{\vee}{\vee}$ $\bar{}$ $\bar{}$ $\hat{}$ $\overset{\vee}{\vee}$
 | Vagyok olyan | legény, mint te, |

$\hat{}$ $\overset{\vee}{\vee}$ $\bar{}$ $\bar{}$ $\hat{}$ $\overset{\vee}{\vee}$
 | Vágok olyan | rendet, mint te... |

No már mostan a szerző egy ütenyből három $\frac{2}{4}$ -es ütenyt csinál következő tagolással:

|| Vagyok | o- | lyan || legény, | mint † te, ||

|| Vágok | o- | lyan || rendet, | mint | te. ||

|| Ha nem | hi- | szed || gyere | ve- | lem, ||

|| Fogd meg | az | én || kasza | nye- | lem! ||

Minek következtében ilyen helytelen zenei hangsúlyozást kapunk:

Vagyok | [^]o- | [^]lyan | [^]legény, | [^]mint | [^]te...

Másképpen mondva egy $\frac{3}{4}$ -es ütenyre kiterjedő zenei motivumot három $\frac{2}{4}$ -esre osztotta széjjel, természetesen mind a helyes zenei, mind a deklamáló hangsúlyozás rovására, mert zeneileg két absolute hangsúlytalan | „o“ - | „lyan“ | szótag a „va“- (gyok) szótagéval egyenlő hangsúlyt nyer. Az ilyen hibás beosztásoknak az az eredménye aztán, hogy a játészó a darabot egyszerű páros $\frac{2}{4}$ -es ütenyűnek nevezi ugyan, de azért jó ritmikai érzékét követve (a mennyiben 3 ütenyt egygyé foglalt össze) $\frac{3}{4}$ -esnek adja elő, a hallgató meg határozottan $\frac{3}{4}$ -esnek hallja.

Az ütenybeosztás ilyen elbírálás alá esik még a következő helyeken: I. fűzet, 12. o., IV. csoport, 3. sz. — 15. o., VI. csoport, 3. sz. — 19. o., VIII. csoport, 3. sz.

II. f., 16. o., VI. csoport, 1. sz. a. Vörösmarty „Szózat“-ára egy új, strofikus dallamot találunk, melyben azonban a szöveg és dallam kongruenciájának elve meglehetősen kudarcot vall az egész darabon végig vonuló felütések miatt, a melyeken a szöveg legerősebb hangsúlyai teljesen megtörnek, elgyengülnek. P. o. 1. strófa 3. sorában:

„Áld- | [^]jön vagy verjen sors ke- | [^]zé.. itt | (!)
[^]
 élned halmód | kell!“

Fenti megjegyzéseim után, végigtekintve mind a két fűzetben, újból konstataíom, hogy a mű előnyei mellett az esetleg kifogásolni valók eltörpülnek, minelfogva Zoltai Mátyás művét mindamaz intézetek számára, a melyeknek ő azt szánta, segédkönyvül melegen ajánlom.

Csurgó.

Moyzes Miklós.

VEGYESEK.

A pedagógiai tanfolyam hallgatói. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a tanító és tanítónőképző intézeti tanárok és tanítónők számára a folyó tanévi nagy szünidőben megtartandó pedagógiai tanfolyamra Krausz Sándor, Belle László és Répay Dániel kolozsvári, Pasnary Győző székelykereszturi, Bellosits Bálint, Mihalitska István és Kovács Dezső bajai, Mandola Aladár modori, Párvy Endre znióváraljai, Köveskúti Jenő és Sarudy Otto pápai, Izák János és Belitzky Gusztáv losonci, Mogyoró János és Kárpáti Károly kiskunfélegyházai, Mészáros Jenő és Grész Ernő temesvári, Mihalik Lajos csurgói, Dienes Károly csáktornyai, Kibédy Lajos dévai, Gyarmathy József iglói, Révai Ödön és Diviaczky Rezső sárospataki, dr. Katona József lévai állami tanítóképző intézeti tanárokat illetve segédtanárokat; továbbá Beér Ferenc eperjesi, Felméry Albert kolozsvári, Holczmann Ferenc győri állami tanítónőképző intézeti tanárokat illetve segédtanárokat, Kiss Ilona és Udvarhelyi Ilona szabadkai, Urbányi Karolina pozsonyi, Eitner Ludmilla budapesti II. ker. Gludovác Emma és Vákár Ella sepsiszentgyörgyi állami tanítónőképző tanítónőket illetve segédtanítónőket s végül Breznay Imre és Szőke Sándor egri rk. tanító és tanítónőképző intézeti tanárokat

továbbá Marosán János nagyváradí gkath., Kapy Gyula eperjesi ág. ev. és Papszász Gyula és Leviusz Ernő szarvasi ág. ev. tanítóképző intézeti tanárokat és Kolumbán Lajos áll. polg. isk. tanítót vette fel s egyuttal a nevezettek közül Krausz Sándor, Répay Dániel, Beér Ferenc, Kiss Ilona, Bellosits Bálint, Felméry Albert, Mandola Aladár, Holczmann Ferenc, Köveskúty Jenő, Sarudy Ottó, dr. Katona János, Izák János, Belitzky Gusztáv, Mogyoró János, Grész Ernő, Dienes Károly, Kibédy Lajos, Révay Ödön, Diviaczky Rezső és Vákár Ella részére egyenként egyszáz (100) kor. segélydíjat engedélyezett.

A miniszter felhatalmazta továbbá dr. Pauer Imre min. tan. egyetemi tanárt, hogy az utólag jelentkezőket fölvehesse. Az ingyen elszállásolás kedvezményét az utólag fölvelt vidéki tanárookra is kiterjeszti a miniszter.

A felekezeti tanárok fizetésügye. A tanítótság és tanárság összes társadalmi tényezői megindították már a felekezeti intézetekben működő kartársak fizetésének javítása végett a mozgalmat. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület az 1903. június 1-én tartott választmányi ülésén elhatározta: «Az egyesület oly bizottságot alakít, minő volt a *hetes bizottság*, amely azon erővel, amely az országos középisk. tanáregyesület egészében van, a *nem állami tanárok anyagi ügyeiben tanácskozzék.*» A reformatusok egyetemes tanügyi bizottsága május 26-án kimondotta a *tanári rangfokozatok megszüntetését s a korpótlékok rendezését.* De mint hogy a rangfokozatok az ev. ref. gimnáziumokba az állammal kötött szerződések után jutottak: a tanügyi bizottság fölkerlte az egyetemes konventet, hogy a szerződések módosítására tegye meg a kellő lépéseket a kormánynál. A kereskedelmi iskolai tanárok körében is megindult a mozgalom a felekezeti és községi tanárok érdekében. A Magyarországi Tanítók Országos bizottsága kimondotta, hogy országos mozgalmat indít, hogy a felekezeti s községi népiskolákban működő tanítók megkapják azon fizetést, amelyet a 11-ik fizetési osztályba sorozott állami tisztviselők élveznek. A kath. tanítók orsz. bizottsága szintén felír az országgyűléshez, hogy a kath. tanítók fizetését oly módon rendezzék, mint az állami tanítókéit.

Amikor mindenfelől megindult a mozgalom a felekezeti tanítók javára, a tanítóképző tanárság egyetemét képviselő országos egyesületünk sem maradhat hátra a felekezeti intézetekben működő kartársak fizetésrendezésének erőteljes felkarolásában. Erre nekünk különös okunk van, mert *nincs Magyarországon egyetlen tanítói testület sem, amelynek kebelében a felekezeti tanárok fizetési ügyeit annyira elhanyagolták volna az illetékes tényezőktől, mint a tanítóképző tanároknál.* Sürgősen és erőlyesen kell akcióba lépniünk, nehogy elkéssünk! Ezért fölvetjük az eszmét, nem kellene-e a most megnyíló tanítóképző tanári tantolyam kínálkozó alkalmát fölhasználnunk s egyesületünk elnökségének az érdekelt felekkel értekezletet tartania, amelyen a teendő lépéseket megvitatnák.

Kerületi ifjusági tornaversenyek. A folyó iskolai évben, május hó végén négy vidéki városban, Debrecenben, Lőcsén, Esztergomban és Sopronban tartottak ifjusági tornaversenyeket. A tanulóiifjuság és mérkőzésein a tanítóképző-intézetek feltűnő kevés számmal vettek részt. A Tornaügy referense ennek okául azt tartja, hogy «a *kérdőívek szétküldése különösen a kereskedelmi iskolákhoz és a tanítóképző intézetekhez oly későn történt,* hogy ennek következtében ez iskolákból csak a helybeliek vagy a már előbb jelentkezettek vettek részt.» Hogy ki az oka e rendetlenségnek, arról nincs tudomásunk; azt azonban tudjuk, hogy a testi nevelés s a tornaversenyek rendezése a közoktatási minisztérium középiskolai ügyosztályába van beosztva, s e körülmény valószínűleg megfejtja a minisztérium egyoldalú s a középiskolák felé hajló s a képzőintézeteket és egyéb iskolákat mellőző intézkedéseit. Remélhető azonban, hogy a közoktatási Tanács kebelében szervezendő testi nevelési tanács igazságosabb viszonyokat fog teremteni. Mindamellott, hogy a képzőintézeteknél úgyszólván lehetetlenné

tették a tömeges részvételt, előkelő helyet tudtak kivívni a versenyző intézetek között. *E tornaversenyeken is, miként a megelőzőkön, kitűnt a képzőintézeti ifjuság erőteljességével, fegyelmezettségével s gyakorlottságával.* Ez annyival inkább említésre méltó, mert a középiskolai ifjuság a tornatereken, a városokban, az oda- és visszautazásokon botrányos rendetlenkedéseket követett el, annyira, hogy ez irányban jövőre a legerélyesebb intézkedésekre van szükség.

A versenyekről közöljük a következő adatokat:

1. *Debrecen.* A debreceni versenyeken 27 iskola vett részt, melyek között 3 tanítóképző-intézet volt: *Déva* (állami), *Debrecen* (ev. ref.), *Sárospatak* (állami). A verseny főszáma a súlydobással összekötött rúd-magasugrás volt, amelyen a IV. díjat a *debreceni* tanítóképző vitte el 109'03 ponttal (az első nyertes, a debreceni ev. ref. gimnázium 112'80 ponttal nyert); a VI. helyre a *dévai* képző került. Megjegyi azonban a Tornaügy tudósítója, hogy *Déva* az ugrás eredményét illetően a második volt 24'30 méterrel (a sárospataki középiskola 24'65 méterével szemben); de a dobásban elért gyengébb eredmény miatt nem kerülhettek az I—V. helyre. Megemlítetük még, hogy 11 méternél távolabbra négy ifju dobott, közöttük egy *debreceni* tanítónövendék (11'40 méterre). A *staféta futásban* az első csapat lett a *sárospataki* tanítóképző s a negyedik a *debreceni* tanítóképző. A szabadon választott *játékok* között «csinos volt» a *déviaiak* körútja.

Lőcse. A Lőcsén rendezett tornaversenyen 19 intézet vett részt, közöttük csak 2 tanítóképző-intézet, u. m. az *iglói* (állami) és a *znióváraljai* (állami). Az egész verseny fénypontja s az intézetek küzdelmeinek célpontja itt is az *összetett verseny* (súlydobás és rúd-magasugrás) volt. Ennek eredménye döntötte el, hogy az összes résztvevő intézetek között melyiké az *elsőség* pálmakoszorúja. Mindenik intézet hat-hat legderekabb, legkiválóbb tornászát állította ki a versenyre. A versenyben a győztes lett a *znióváraljai tanítóképző-intézet* csapata a favorizált eperjesi kath. főgimnáziummal szemben. Mind a hat résztvevő jutalma 1—1 ezüstérem lett és 1—1 tiz koronás arany (Csáky Jenő főispán jutalma Tehát a zniói derék fiuk e versenyen is kitüntették magukat, miként a tavalyi országos versenyen. Az *iglói* képzőintézet a 9-ik lett a sorban (szintén elég szép eredmény). A *játékok* versenyében egyik győztes volt az *iglói* képző (medvefogó-futójáték). Ezek közül a *znióiak* közül nyertek: póznamászásért 1 tanuló I. díjat; magasugrásért 2-en II. díjat; függeszkedésért 1 tanuló I. díjat; futásért 2 tan. I. és 2 tanuló II. díjat. Az *iglóiak* közül függeszkedésért 2 tanuló II. és futásért 1 tanuló II. díjat.

Esztergom. A 27 versenyző intézet között csak 1 tanítóképző-intézet akadt, az *esztergomi* rom. kath., amely azonban díjat nem vitt el.

Sopron. A soproni tornaversenyen szintén csak két tanítóképző-intézet vett részt, u. m. a *modori* (állami) s a *soproni* (ág. ev.). Az *összetett versenyben* itt is az *első díjat* egy tanítóképző-intézet, a *modoriak* kiváló csapata vitte el. Ezért nagy kitüntetés érte a modori képző ifjuságát: *zászlójukra szép babérokoszorú tűzték.* Az egyéni versenyeken is a legtávolabbi dobást a *modori* képző egy növendéke tudta felmutatni: 18'91 m. Egyéb versenyekben is kiváltak a *modoriak*. A síkfutásban II. díjat nyert 2 tanuló; a verseny mászásban I. díjat nyert 1 tanuló, II. díjat 1 tanuló a függeszkedésben II. díjat kapott 3 tanuló; a nyújtó gyakorlatokon I. díjat nyert 1 tanuló. A *soproni* képző csapatából a síkfutásban I. díjat nyert 1 tanuló; a függeszkedésben II. díjat nyert 1 tanuló; a nyújtó gyakorlatokon I. díjat nyert 1 tanuló: II. díjat 2 tanuló. Szintén szép eredmény.

Képzőink tehát meglelégedéssel tekinthetnek vissza a lefolyt kerületi tornaversenyekre: dicsőséggel hagyták el a porondot.

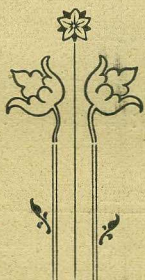
MAGYAR LÁNYOK

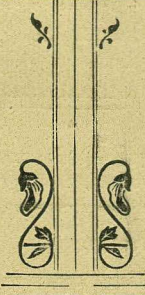
KÉPES HETILAP FIATAL
LÁNYOK SZÁMÁRA • •

— SZERKESZTI —
TUTSEK ANNA

MUTATVÁNYSZÁM
KÉRÉSRE INGYEN.

Azoknak való ez a nagy gonddal s szeretettel szerkesztett lap, a kiknek a legnehezebb szép és jó olvasmányt adni, t. i. a fiatal magyar lánynak. A legjelesebb írók, festők, tanítók, tanítónők sorakoznak a szerkesztő segítségére s alig van magyar író, ki nem írna a MAGYAR LÁNYOK-ba. A szépirodalmi részen kívül ismeretterjesztő cikkeivel, továbbá a háztartás, kertészet, konyha, kézimunkák, női foglalkozások, divat stb. körébe vágó rovataival van megbecsülhetetlen szolgálatára lapunk a magyar lányoknak. // // // // // // //

ELŐFIZETÉSI ÁRA

Egész évre 12 kor. • Félévre . . 6 kor.

Negyedévre 3 kor.

Kiadóhivatal: BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 10. SZ.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak

ki lehet tagja?

Tagja lehet minden ajánlás nélkül bárki, aki évenként 20 korona
tagsági díjat fizet.

Kedvezményei:

1. Kapja két-havonként a **• MŰVÉSZET •** című képes folyóiratot.
2. A társulat minden kiállítását **ingyen látogathatja**, ezenkívül öt jegyet családtagok számára.
3. A tagok részére évenként 30.000 kor. értékben műtárgyak sorsoltnak ki.

A művészeti folyóirat címe: **MŰVÉSZET** Szerkeszti LYKA KÁROLY.

A MŰVÉSZET közvetítő forum, mely összekapcsolja az alkotó művészt a szépért lelkesülő, műszerető közönséggel. A mi szépet és újat termel a magyar művészek vésője s ónja, azt a MŰVÉSZET a legmagasabb színvonalon álló sokszorosításban közli. Két-havonként 70—80 oldalon tömördek képet, rajzot közöl; a legjobb magyar munkákat, gyönyörű színes műmellékleteket, grafikai lapokat, eredeti rézkarcokat, szövegben pedig ösmerteti a modern és a régi művészetet.

A MŰVÉSZET

előfizetési ára olyanoknak, akik nem tagjai a társulatnak, 18 kor. egy évre, fél-évre 9 kor. Az előfizetési pénzek a MŰVÉSZET kiadóhivatalába küldendők: Budapest, VI., Andrásy-út 10. sz.

Aki be akar lépni az O. M. K. T. tagjai közé, kérjük: vágja le ezt, s kitöltvén, adja postára az O. M. K. Társulat címére, Budapest, VI., Városliget, Új Múcsarnok.

Tagbelépési nyilatkozat.

Alulírott az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat rendes tagjai sorába lépek s a társulati alapszabályok értelmében kötelezem magamat az 1903. évtől számított legalább három éven át, évenként 20 koronát, Budapesten, a Társulat pénztárába befizetni. Híköltöm magamnak viszont mindazokat az előnyöket és jogokat, amelyek ugyanazon alapszabályok szerint a Társulat rendes tagjait megilletik.

Hely és kelet:

Aláírás: